

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődékek a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szíves bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDÁK:

I. KERÜLET (VÁR).

Magyar kir. Államnyomda,
Nándor-tér 1.
Egyetemi nyomda,
Iskola-tér 3.

II. KERÜLET (VIZIVÁROS).

Bagó M. és Fia,
Ponty-utca 4.
Heisler Jaroslav,
Várkert-rakpart 1.
Müller K. (Münster K.),
Albrecht-út 5.
Wacker F.,
Lánczhíd-utca 17

III. KERÜLET (Ó-BUDA).

Wimmer Márton,
Serfőző-utca 10.

IV. KERÜLET (BELVÁROS).

Anglo-Nyomda (Kohn T.),
Gránátos-utca 20.
Athenaeum, irod. és nyom-
dai részv.-társaság,
Ferencziek-tere 3.
Buschmann Ferencz,
Koronaherceg-utca 8.
»Corvina«-nyomda
(Schlesinger Ignác),
Rostély-utca 3.
Franklin-Társulat, magy.
irod. int. és könyvny.,
Egyetem-utca 4.
Fanda József,
Aranykéz-utca 5. (zárva).
Gansel Zsigmond,
Károly-utca 18.
Goszler Gyula,
Aranykéz-utca 1.
Hedvig S.,
Károly-körút 22.
Hunyadi Mátyás, irod. és
könyvnyomda-intézet.
Zöldfa-utca 43.

Neuwald Illés,
Gránátos-utca 8.
Országgyűlési Értesítő
Nyomdája,
Gránátos-utca 1.
Pallas, irodalmi és nyom-
dai részvénytársaság,
Kecskeméti-utca 6.
Pardavy József,
Gránátos-utca 10.
Poldini Ede és Társa,
Ferencz József-rakpart 17.
Nagy Sándor,
Papnövelde-utca 8.
Süsz Dávid,
Haltér 5.
Ullmann József,
Régi posta-utca 4.
Várnai Fülöp,
Sarkantyús-utca 9.
Wodianer F. és Fiai,
Sarkantyús-utca 3.

V. KER. (LIPÓTVÁROS).

Bendiner A.,
Arany János-utca 18.
Birkholz és Vayda,
Nádor-utca 19.
Adler és Társa,
Bálvány-utca 2.
Czettel és Deutsch,
Bálvány-utca 12.
Hornyánszky Viktor,
Arany János-utca 1.
Hungaria Könyvnyomda
és kiadó-üzlet,
Váci-körút 34.
Kálmán M. és Társa,
Nagykorona-utca 5.
Kanitz C. és Fiai,
Vadász-utca 28.
Kaufmann József,
Mária Valéria-utca 15.
Kertész József,
Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Fülöp,
Arany János-utca 34.

Légrády Testvérek,
Nádor-utca 7.

Löv Ede,
Váci-körút 80.
Márkus Samu,
Dorotya-utca 6.

Pesti Könyvnyomda-
Részvény-Társaság,
Hold-utca 7.

A Pesti Lloyd-Társulat
Könyvnyomdája,
Dorotya-utca 14.

Pollák M. Miksa,
Nagykorona-utca 12.
Preszburg Frigyes,
Arany János-utca 21.

Quittner József,
Váci-körút 18.

Schlenker és Kovács,
Akadémia-utca 7.

Schlesinger és Kleinberger
Bálvány-utca 18.

Toldi-Könyvnyomda,
(Schwarz Sámuel)
Gyapju-u. 6. sz., Vadász-
utca sarkán.

Weiszmann (sz. Laszk) E.,
Nádor-utca 18.

VI. KER. (TERÉZVÁROS).

Budapesti könyvnyomda-
és kiadó-szövetkezet,
Kemnitz-utca 6.

Bielitz B.,
Király-utca 6.

Brózsza Ottó,
Váci-körút 17.

Fővárosi könyvnyomda-
vonalozó- és könyv-
kötő-részvény-társas.,
Podmaniczky-utca 37.

Goldstein Albert,
Szerecsen-utca 7.

Gutenberg-Nyomda,
Gyár-utca 31.

Herrman Ignác,
Laudon-utca 10.

»Kosmos« müintézet, kő-
és könyvnyomda r.-t.
Aradi-utca 8.

Krómer Alajos,
Gyár-utca 20.

Kunusy Vilmos és Fia,
Teréz-körút 38.

Löbl Dávid,
Andrássy-út 19. és Sze-
recsen-utca 24.

Mahrer Testvérek,
Szerecsen-utca (államv.
nyugdíjint. palotája).

Markovits és Garai,
Lázár-utca 13.

Mezei Antal,
Mozsár-utca 8.

Munk Lajos,
Király-utca 58.

Nagel István,
Nagymező-utca 40.

Neumayer Ede,
Szerecsen-utca 35.

Pitzger Izidor,
Kazinczy-utca 35.

Posner K. Lajos és Fia,
Csengery-utca 31.

Rigler József Ede,
Rózsa-utca 65.

Schwartz Jakab,
Ó-utca 40.

VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)

Deutsch József,
Károly-körút 7.

Garai Mór,
Károly-körút 3.

Heimlich Jakab
Király-utca 47.

Hunnia-Könyvnyomda.
(Tulajdonos: Münz M.)
Rombach-utca 1.

Löbl Mór,
Király-utca 13.

Propper Leó,
Erzsébet-körút 22.

»Petőfi-könyvnyomda«,
Dohány-utca 9.

Zeisler M.,
István-tér 17.

VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).

Fritz Ármin,
József-körút 5.
»Magyar Nyomda«,
József-körút 47.
Józsefvárosi könyvny.
(Tulajd.: Maurer Adolf).
József-körút 60.

Rózsa Kálmán és neje,
Szentkirályi-utca 30.
Weissenberg Ármin,
Eszterházy-utca 16.

IX. KER. (FERENCZVÁROS).

Bartalits Imre,
Üllői-út 25. »Köztelek«.
Engelmann Mór,
Lónyay-utca 7.
Wodianer Soma,
Üllői-út 23.

X. KER. (KÖBÁNYA).

Első köbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.

BETŰÖNTŐDÉK:

Államnyomda,
I. vár, Nándor-tér 1.

Athenaeum,
IV., Ferencziek-tere 3.

Első Magyar Betűöntőde
Részvénytársaság,
VI., Dessewffy-utca 32.

Egyetemi nyomda,
I. vár, iskola-tér 3.

Fischer és Mika,
VII., Király-utca 83.

Franklin-Társulat,
könyvnyomda r.-t.,
IV., Egyetem-utca 4.

Pallas,
IV., Kecskeméti-utca 6.

Pesti Könyvnyomda-
Részvénytársaság,
V., Hold-utca 7.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada. Berger Adolf.	Csorna. Neumann Samu.	Győr-Sziget. Gross G. es társa.	Kolozsvár. Gombos es Sztupjár. »Ellenzék« nyomdája. Gáman János Örökösei. »Közművelődés« nyomda. Lehmann es Baldi. »Magyar Polgár« nyomd. Poltz Albert. Stratzinger G.	Munkács. ö.zv. Blayer Pinkászné s fia. Farkas Kálmán. »Kárpát« könyvnyomda
Aisó-Kubin. Schneider Dezsó.	Czepléd. Piros J. es Társa. Sebők J.	Gyula. Dobay János. Kohn Adolf.	Komárom. Ziegler Károly. Ö.zv. Krausz Ignáczné. Spitzer Sándor.	Muraszombat. Grünbaum S
Aisó-Lendva. Bozzay P.	Debreczen. »Debreczeni Ellenőr« ny. »Debreczen« nyomda- részvény-társaság. Ifj. Gyürky Sándor. Kutassi Imre. László Albert. Pongrácz Viktor. Városi nyomda.	Gyulafehérvár. Püspöki nyomda. Voltz H.	Körmend. Részvény-nyomda.	Nagy-Atád. Grünberger Z.
Apatin. Szavadi József.	Dees. Demeter es Kiss. Rosenstein Mayer.	Hajdu-Szoboszló. Plón Gyula.	Körmöczbánya. Jürges A. Ö.zv.	Nagy-Bánya. Molnár Mihály. Klein Lipót.
Arad. Aradi nyomda-társaság. Bloch H. Gyulai István. Lengyel Lipót. Muskát Miksa. Román gör. kel. egyház- megye nyomdája. Réthy Lipót es Fia. I. aradi amerikai gyors- sajtónyomda.	Detta. Heldenwanger J.	Hajdu-Böszörmény. Maróczy M. József.	Kőszeg. Feigl Frigyes. Feigl Gyula.	Nagy-Becserek. Gresics I. Paul F. Pleitz Fer. Pál Utóda (dr. Brajjer L. es Mayer R.). Scheinberger Ignác.
Abrudbánya. Politzer Zs.:	Déva. Hirsch Adolf. Kroll es Társa.	Halas. Prager Ferencz.	Külső. Berkovics Márkus.	Nagy-Bittse. Spiegel Samu.
Aranyos-Maróth. Részvénynyomda. (Felszá- molás alatt.)	Ditró. Ditró es Szárhegy községek nyomdája.	Hátszeg. Stern M.	Kún-Szt-Márton. Sima F. főlkja.	Nagy-Enyed. Wokál János.
Baja. Kollár Antal es Fia. Nánay Lajos. Streinitz Gyula.	Dombóvár. Első dombóvári könyv- nyomda es papírszergyár.	Hódmező-Vásárhely. »Hungaria« nyomda. Kanitzer G. Lévai Fülöp.	Kún-Szt-Miklós. Bors K.	Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. Singer Lipót. Wajdics József. Weiss L. es F.
Balassa-Gyarmat. Halyák István. Kék László.	Dunaföldvár. Schwarz Manó.	Holics. Hotascha J.	Léva. Nyitrai es Társa.	Nagy-Károly. Ifj. Róth Károly. Sarkady Nagy Zsigmond es Társa. Turóczy Zsigmond.
Balászfalva. Gör. k. püspöki nyomda.	Duna-Szerdahely. Goldstein Józsuá. Adler Netti.	Huszt. Mermelstein Fülöp.	Lippa. Povázsay Testvérek. Zách József.	Nagy-Kikinda. Jokly L. Radák János. Milenkovičs István.
Bártfa. Bleier M.	Eger. Erseki lyc. nyomda. Kohn Dávid.	Igló. Schmidt József.	Liptó-Szt-Miklós. Steier Izidor.	Nagy-Körös. Ottinger Ede.
Battonya. Gaál Vilmos.	Eperjes. Hedry Bertalan. Kosch Árpád.	Ipolyság. Neumann József.	Lőcse. Reisz M. József. Werthmüller J. es Fia.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Békés. Povázsay Testvérek.	Érsekújvár. Winter Zs.	Jászberény. Brünauer Adolf. Hay Géza.	Losonc. »Kármán« részvény-társ. Roth Simon.	Nagy-Mihály. Landesmann B.
Békés-Csaba. »Corvinæ« ny. (Szihelszky József.)	Erzsébetváros. Kotzauer D.	Kabod. Deutsch Mózes.	Lugos. Traunfeilner Károly. Wenczelly J. es Fia.	Nagy-Rócze. Künstler Soma.
Lepage Lajos.	Esztergom. Buzárovits Gusztáv. Laiszky János. Tábor Adolf	Kalocsa. Werner Ferencz. Malatin Antal.	Magyar-Óvár. Czeh Lajos.	Nagy-Szalonta. Reich Jakab. Adler Jakab.
Belényes Muntyán József.	Fehértemplom. Wunder J.	Kaposvár. Hagelmann K. Jancsovics Gyula. Kéthelyi Miksa. Magyar János.	Makó. Gaál es Gömörly. Neumann József.	Nagy-Szeben. Krafft Vilmos. Drotleff József. Institut tipografic. Reissenberger Adolf. Román püspöki könyvny.
Beszterce. Botschar T. Orendi Károly.	Felső-Eőr. Schodisch Lajos.	Kapuvár. Buxbaum József. Fieler Hermann.	Malaczká. Wiesner Testv.	Nagy-Szt-Miklós. König Salamon. Wiener Nathán.
Beregszász. Farkas K. »Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroska.	Fertő-Nezsidér. Horváth B.	Karánsebes. Obrehoja Antal. Püspöki nyomda.	Mármaros-Sziget. Berger Miksa. Részvény-nyomda. Vider Mendel. Viski Balás Lajos.	Nagy-Szőllős. Schwartz Béla.
Besztercebánya. Machold F. Singer Jakab.	Fiume. Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg G. Karletzky Ferencz. Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.	Karczag. Szódi S.	Maros-Vásárhely. Adi Árpád. Ev. ref. collegium nyomda. Grün Vilmos gyorsajtó- nyomdája.	Nagy-Szombat. Goldmann M. Horovitz Adolf. Winter Zsigm. Özvegye.
Bicske. Lederer Sándor.	Fogaras. Thierfeld Lipót.	Kassa. Ö.zv. Lipóczy Józsefné. Bernovics G. Ries Lajos. Werfer Károly. Nemes F. (betűöntődével is bír).	Mátészalka. Weisz Zsigmond.	Nagy-Tapolcsány. Platzko Gy.
Bonyhád. Ö.zv. Fein Teréz.	Galánta. Első galántai könyv- nyomda es papírraktár.	Kecskemét. Szilády László. Tóth László. »Pannonia« nyomda.	Medgyes. Reissenberger G.	Nagy-Várad. Berger Samu. Láng József es Társa. Freund L. Laszki Ármin. Naschitz Gyula. Rosenbaum Vilmos. Sonnenfeld Adolf. »Szigligeti« nyomda Pauker D.
Brassó. Gött János es Fia. Muresianu Aurél. Alexi Th. »Közművelődés« nyomda.	Galgóc. Sternern Adolf.	Késmárk. Kling János. Sauter Pál.	Mezőtúr. Gyikó Károly.	Német-Bogán. Zeiser J.
Brezsnóbánya. Kreislér J.	Gyergyó-Szt-Miklós. Szabó L.	Keszthely. Nobel J. Farkas J.	Mindszent. Goldstein Mór.	Német-Palánka. Kristofek József.
Buziás. Ullmann F.	Gyoma. Kner Izidor.	Király-Helmeccz. Klein József.	Miskolcz. Forster Rezső. Wesselényi G.-né. Stamberger Bernát.	Nyiregyháza. Kalina József. Jóba Elek. Piringer János.
Csákova. Chudy Testvérek.	Gyöngyös. Braun Bertalan. Herzog A. E. Kohn L. Kohn Mór.	Kis-Czell. Menyhért Julia.	Modor Zeiser J.	
Csáktornya. Fischl Fülöp.	Győr. Fischer István es F. utóda: Nitsmann József. Surányi János. »Pannonia« könyvnyomda (tulajd. Haar es Raab). Polgár Bertalan.	Kézdi-Vásárhely. Ifj. Jancsó Mózes. Szabó A.	Módos. Staits György.	
Cservenka Spannagel J.		Kis-Kún-Félegyháza. Renezay József.	Mohács. Blandl János.	
Csiksomlyó. Ferenczrendi nyomda.		Kis-Marton. Dick Ede.	Mokrin Tóth Ferencz es társa.	
Csikszereda. Györgyjakab Márton.		Kis-Várda. Berger Ignác.	Moór. Márián György.	
Csongrád. Schwartz Sándor. Silber Jánosné.				

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 JUNIUS

6. SZÁM

A Könyvnyomdászok Szakköre harmadik (XI.) évi jelentése.

Tisztelt közgyűlés!

Tizenegyedik éve most, hogy Körünk megkezdte működését. Tizenegy év óta minden évben megteszszük e helyről jelentésünket Körünk tagjainak a választmány sáfárkodásáról, beszámolunk kifejtett működésünkről. Ha visszatekintünk e tizenegy éves működésre, minden dicsékvés nélkül elmondhatjuk, hogy úgy a régi Társaskör, mint az ebből alakult Szakkör sok hasznos dolgot végzett; meglegedéssel látjuk e tizenegy éves működés eredményét a tavalyi jubiláris közgyűlés alkalmából Körünk t. főtítkára által megírt Emlékkönyvben felsorolva; és nincs okunk az eredmény fölött elégedetlenkedni, mert a kik az Emlékfüzetet átlapozták, azt hiszszük, elismeréssel fognak adózni annak a Körnek, mely tagjainak annyit nyújtott. Ez eredmények, sajnos, az egész időn át nagyon kevés méltánylásra találtak, mert Körünket a fővárosi szaktársak igen kis töredéke támogatta. Elgondolhatjuk, minő eredményeket mutat fel vala a Kör akkor, ha a tagtársak nagyobb zöme állandóan támogatja a Kört. De a támogatással, sajnos, még most sem adóznak a szaktársak a magyar szakirodalmat fejlesztő Körnek. Legalább nem abban a mérvben, a minőt a magyar szakirodalom, a szakművelődés ügye megkíván.

A mikor átalakult a Társaskör Szakköré, nagy reményekkel volt eltelve a jövőt illetőleg és azt hihette méltán, hogy a szaktársak áldozatkészségével nagyot lendíthet a magyar szakművelődésnek még most is mostoha helyzetén, fokozatosan, de biztosan. És azt vagyunk kénytelenek tapasztalni, hogy a pártolás a szaktársak részéről most épp oly lanyha, mint volt azelőtt, hogy az állandó pártolás a szaktársak nagyon kis részének erénye. Pedig bármely Körnek legnagyobb ereje tagjainak áldozatkészségében, támogatásában rejlik; ha a pártolás nem állandó, ha folyton változik, akkor annak a Körnek létérdeke, működése szenved, meg van bénítva; nem fejthet ki oly eredményes működést, melylyel a maga elé tűzött feladatokat úgy oldhassa meg, hogy az hasznára váljék az általánosságnak.

És e helyütt ki kell mondanunk nyíltan a valóságot, hogy Körünket céljainak megvalósításában a fővárosi

1600 szaktárs közül alig támogatja több 200—300-nál. Ennyi szaktárs tartja csak méltónak támogatni azt a Kört, a melynek céljai között a legelső: a magyar nyomdászati szakirodalom fejlesztése, a szakerők tömörítése. Szomorú, de való tény ez állításunk. Ha nem volnának Körünk intézői között hosszú évek során át buzgósággal, fáradhatlanul munkáló férfiak, a kik a magyar nyomdászati szakirodalom ügyének sokat szolgáltak a multban és sokat fognak tenni a jövőben, méltán elkeseríthetne e meg nem magyarázható és indokolatlan közöny. De azok, a kik nem fáradtak el e téren működni, ezzel a lelkes kis töredékével a fővárosi szaktársaknak, reméljük, tovább is munkálni fognak a megkezdett uton és nem engedik hanyatlani szakirodalmunknak jobb sorsra érdemes ügyét a folyton nyilvánuló közöny miatt.

És ha majd a szaktársak támogatása állandóbb és nagyobb lesz, akkor a Kör szélesebb alapokon működhetik és megvalósíthatja feladatait, a melyek nemcsak a magyar szakirodalom fejlesztésére lesznek haszonnal, de a szaktársak szakbeli művelődésére is.

Mielőtt mult évi működésünkről adtam volna számot, szükségesnek tartottam a főtieteket elmondani a Kör érdekében, mintegy figyelmeztetve a szaktársakat saját szakuk iránt való kötelességeikre, a melyhez ha mindenki ragaszkodnék, nem ott állana a magyar szakirodalom ügye, a hol ma áll, de többet nyújthatott volna, mint a mennyit nyújtott.

Mult évi jelentésünkben említettük, hogy Láng József ur, Körünknek még most is állandóan buzgó tagja, Körünk tíz éves főnnállása alkalmából egy Emlékfüzetet irt a Kör tíz éves tevékenységéről, a melyet nemcsak tagjaink kaptak meg, de a Kör iránt érdeklődő szaktársak is. E helyütt is kifejezzük hálás köszönetünket nemcsak a könyv megírásáért, de annak 450 példányban való ingyenes kinyomatásaért is.

Áttérve a Kör mult évi tevékenységére, a következőkben adok arról számot:

A lefolyt egyleti évben öt havi ülést tartottunk, a melyeknek mindegyike fölolvassal volt egybekötve. A választmány tíz rendes választmányi ülésen intézte el a Kör folyó ügyeit. Jubiláris ülésünket mult évi október hó 23-án tartottuk meg; tartottunk ezenkívül egy rendkívüli közgyűlést ez évi február hóban.

Fölolvasásokat tartottak az elmúlt egyleti évben: *Ács Mihály* t. elnök a jubiláris közgyűlésen, *Feldmann*

Mór (A bélyegtvörvény és a nyomdaipar), *Löffler József* (A hideg és meleg tömöntésről), *Lubik Zoltán* (A nyomdászat Gutenberg előtt), *Vecsery Lajos* (Pályatévészett nyomdászok), *Scheicher Géza* (Az ideai dísnaptárakról), *Wózner Ignác* (Az első kecskeméti nyomdáról).

A választmánynak ez idei tevékenységét legnagyobb részben a Kézikönyv előkészítésének ügye vette igénybe. A Kézikönyv szerkesztőjeül Ács Mihály t. elnökünket sikerült megnyerni és az ő elnöklése alatt a két bizottság (a szak- és irodalmi) ugyszólván állandóan akcióban volt, hogy a Kézikönyv ügyét minél előbb a megvalósulás stádiumába terelje és most már úgy áll a Kézikönyv ügye, hogy a jövő év folyamán kibocsáthatjuk az előfizetési felhívást azon műre, mely Körünknek egyik maradandó alkotását fogja képezni.

A február 19-én tartott rendkívüli ülés határozata értelmében a Kézikönyvet, mivel annak kiadása a Körnek nagy anyagi áldozatába kerül, mint a Kör kiadványát a Kör tagjai nem teljesen ingyen, hanem 33 százalék engedménnyel kapják csak meg.

Évkönyvünk nyolczadik évfolyamát adtuk ki az idén, úgy mint tavaly, 1000 példányban. A jövedelem ez idén kisebb volt, a mi azonban könnyen magyarázható abból, hogy tagjaink száma nagyobb lévén, mint tavaly, több ingyen-példány adatott ki. Reméljük, hogy Körünknek ez állandósított kiadásával a magyar szakközönség megismerkedve, mindjobban el fog terjedni, a mi annál is inkább óhajtható, mivel a könyv ára igazán a legolcsóbbra van szabva. Köszönet a szerkesztőnek és a munkatársaknak, a kik dolgozataikkal hozzájárultak az Évkönyv sikeréhez.

A múlt év július havában a Kör taggyűjtő-íveket bocsátott ki, a melynek megvolt a kellő eredménye, a mennyiben jelentékeny számban megnövekedett a Kör tagállománya. Ez részben annak is köszönhető, hogy a tagsági illeték augusztus hótól kezdve 40 krról 30 krra szállítottatott le. A választmánynak e határozata a leszállítást illetőleg, valamint az is, hogy a Kör vagyona a hazai takarékpénztárból kivételt és a Belvárosi takarékpénztárba tételt, alapszabály-változtatást igényel, a melyre a t. közgyűlés beleegyezését kérjük.

Szakunk kultiválása mellett gondunk volt rá, hogy tagjaink szórakozás tekintetében is ki legyenek elégitve. November hó 20-án tartottunk egy igen sikerült tánczvigalmat a Kör tiz éves fennállása alkalmából; farsangi tánczvigalmunkat január 22-én tartottuk meg; tartottunk kedélyes estélyeket a havi ülések után; megültük ez évben is a szabadsajtó kihirdetésének évfordulóját, végül pedig a többi körökkel egyetemben május hóban közös kirándulást rendeztünk az árszabály-bizottság javára a zugligeti Szép juhászné-hoz.

Egyik havi ülésünkön a választmány egy Gutenberg-szobor alapját 50 frttal vetette meg; kimondván, hogy ez összeg a Kör által esetleg rendezendő mulatságok jövedelméből gyarapíttassék. Az összeg a takarékpénztárban külön kezeltetik.

A szakirodalmi alap gyarapítása céljából a választmány elhatározta, hogy a havi bevétel 10 százalékát állandóan a szakirodalmi alapnak adja. Ez állandó

hozzájárulás által a szakirodalmi alap folyton növekedvén, képessé teendi a Kört nagyobb áldozatokkal járó szakmunkák kiadására is.

Ez évi Évkönyvünkben megjelent a fővárosi nyomdák statisztikája, föltüntetve egyszersmind a nyomdákban működő gépek számát is. A választmány elhatározta, hogy a vidéki nyomdákra is vétet föl statisztikát és az ez irányban szükséges körleveleket augusztus hóban, az Évkönyv jövő évi előfizetési fölhívásával együtt küldi szét az országba. Reméljük, hogy e rég óhajtott statisztika pontos fölvétele a vidéki nyomdák részéről nem fog akadályba ütközni és így sikerülni fog egy pontos statisztikát fölvennünk.

Az állandó körhelyiség ügye ez évben sem nyerhetett kedvező megoldást, részben mert illet a választmány legjobb akarat mellett, még hirdetés útján sem talált, részben pedig mert tagjaink szaporodása után, a mikor egy állandó helyiség kiadásait födőzni képesek leszünk, óhajtuk föntartani az állandó helyiség bérlését. Volt ugyan már egy állandó helyiségünk, de ez nem felelt meg a czélnak és a tagok sem látogatták.

A Körünk kiadásában megjelenő Grafikai Szemle, a mely mindnyájunk öröme és büszkeségére méltóan felel meg a hozzákötött várakozásoknak és a mely most már harmadik évi folyamát éli, mint a mellékelt mérlegből láthatni, — az idén is anyagi eredménnyel működött. Hogy e szaklap, mely oly fokon áll, hogy bármely külföldi szaklappal kiállja a versenyt, még anyagi hasznot is képes felmutatni, méltán illeti az érdem és elismerés *Tanay József* szerkesztőt és *Bauer J. M.* főmunkatársat; köszönet és elismerés illeti lovag *Falk Zsigmond* urat, Körünk tiszteletbeli tagját, irányunkban mindenkoron tanusított jóindulataért és áldozatkésztségeért.

Lapunk jelenleg 700 példányban jelenik meg, de e példányszám legnagyobb részét tagjaink kapják tagsági díjuk fejében, az összes főnökök pedig tiszteletpéldányképen, ingyenesen. Előfizetőnk kevés van, alig 200. Nagyon sajnos jelenség és a tanulni vágyást nem igen mutatja, hogy egy szaklapnak széles Magyarország háromezer nyomdája között csak kétszáz előfizetője akad. Hol vagyunk mi még a külföldi szak-sajtó mögött? Ott minden szaklap — pedig sok van! — tisztességesen megél és egynek-egynek csaknem annyi az állandó pártolója, mint a mennyi nálunk az összes szaktársak száma! Pedig a külföldi szaklapok drágábbak, mégis akad pártolójuk elég. És ez onnan van, hogy a külföldön akkor kezdenek tanulni a szaktársak, mikor fölszabadulnak és a mikor anyagi helyzetük jobban megengedi a szakmunkák tanulmányozását, mint tanoncz-éveikben. Nálunk pedig éppen ellenkezőleg van. Ha a szaktársak kitöltötték tanoncz-éveiket (a melynek nagy részét, különösen pályájuk kezdetén a nyomdán kívül, nem a szekrény mellett töltik) és fölszabadulnak, abban a tévhitben élnek, — tisztelet a nagyon kevés kivételnek! — hogy most már mindent tudnak, nem kell tanulniok. Kell bizony, még pedig sokat tanulnia a nyomdásznak, mert a mai kor, a melynek nyomdászata is nagy lépésekben halad előre, többet kíván a szakbeli munkástól, mint régebben. A ki nem halad szakbelileg, az keservesen megérzi a nyomdász-

pályán is képzettsége hiányait; pedig nekünk képzett erőkre van szükségünk, hogy nyomon követhessük a külföld előrehaladt, modern nyomdászatát.

Körünk választmánya ez év folyamán is kieszközölte, hogy tagjaink és ezek családtagjai a m. orsz. képzőművészeti társulat tárlatait, a 48—49. szabadságharcz kiállítását, a budai és városligeti szinkörök előadásait mérsékelt árú jegyekkel látogathassák, továbbá hogy Kurzweil Frigyes és Divald Károly fényképészeknél kedvezményben részesüljenek.

Tagjaink száma a legújabb összeállítás szerint: tiszteletbeli 8, rendes 293, pártoló 5, összesen 306 tag.

A midőn a választmány minden egyes tagjának köszönetet mondok a Kör érdekében kifejtett működésért, köszönettel kell adoznunk egyuttal Rencsisovszky Ferencz pénztáros urnak, a ki a Kör pénzbeli ügyeit buzgalommal intézte, továbbá Szöllőssy Károly titkár-társamnak, a ki a titkári teendőben segédkezett.

Ezekben volt szerencsém jelentésemet előterjeszteni, hiszem és reményem, hogy a szakársak a szakügyek iránti érdeklődés által ösztönözve, minél tömegesebben sorakoznak a haladás, a tudnivágyás és a fejlődés zászlója: a magyar szakirodalom szolgálatába.

Budapest, 1893. évi junius hó 15-én.

Gelléri Mihály,
titkár.

A Falk-jubileum.

Lovag Falk Zsigmond kir. tanácsos félszázados nyomdászati jubileumát méltó fényvel ünnepelte meg a múlt hó 28-án nemcsak az ünnepelt vezetése alatt álló nyomda személyzete, de a társadalomnak ugyszólván minden osztálya. A rendezőség csendben, zajtalanul, szerényen óhajtotta rendezni az ünnepélyt és mégis valódi ünnepé nőtte az ki magát: a szakárs-körök ünnepelték Falkban a viszontagságos küzdelmeken átment veterán szakársat és szakembert; a társadalom ünnepelte benne a minden társadalmi mozgalomból részét kivevő fáradhatlan, buzgó, önfeláldozó harcost; a jótékony testületek és humánus intézetek állandó jóltevőjüket. A szeretetnek, a becsülésnek az a megható nyilvánulása, a melyet a jubileum alkalmával láttunk, valóban páratlan: szívvel-lélekkel ünnepelte őt mindenki egyaránt.

Az ünnepségek sora tulajdonképen már 27-én kezdődött az Országos Iparegyesület által rendezett lakomával. Az egyesület ugyanis, a melynek Falk Zsigmond tíz év óta alelnöke, abból az alkalmából, hogy 28-án tölti be iparos munkásságának félszázados időszakát, barátságos áldomást rendezett az István főherczeg szállóban. A szűk körre tervezett estélyen túlnyomólag az egyesület igazgatóságának és szakosztályi választmányának tagjai vettek részt. Ott voltak a lakomán Szontágh Pál az iparegyesület alelnöke, Hüttl Tivadar, Wolfner, Thék, Wágner Jenő, Jungfer, Brázay Kálmán, Topits, Mechwardt András, Kanczer, Walser, Fischer Ignác, Bernstein, Saxlehner, Krausz Lajos, Zwack nagyiparosok, Németh Imre kiállítási

igazgató, Miklós Gyula borászati kormánybiztos, Rákosi Jenő, mint az Otthon elnöke, Mezei Mór orsz. képviselő, dr. Schreyer, Mudrony Soma iparegyesületi igazgató, Mezei Gyula, Palóczi Antal, Beck Dénes. Gróf Zichy Jenő, az iparegyesület elnöke meleg hangú levélben üdvözölte Falkot »a derék munkást és reális iparost«. Falk Miksa Bécsből, mint az egylet egyik régi szerény tagja» táviratilag csatlakozik az iparegyesület üdvözlétéhez. A negyedik fogásnál gömőri Szontágh Pál egyesületi alelnök az iparegyesület nevében üdvözölte Falkot, mint a magyar ipar egyik legérdemesebb úttörőjét s mint az iparegyesület legrégibb s legmunkásabb hívét. Kiemelte a társadalmi tevékenység terén való áldozatkészségét és köszönetet mondott neki főleg azért, hogy ötven éves munkásságából huszonöt évet az iparegyesületnek szentelt. Hálásan emlékezett meg sokoldalú munkásságáról, mely által sokak állandó rokonszenvét biztosította. Rendkívül hatást ért el Mudrony Soma, ki József főherczegnek Trencsénből jött következő sürgönyét olvasta fel:

»Kérem Falkot mai ünnepély alkalmából részemről is üdvözölni, mint egyletünk érdemes harczosát.

József főherczeg.»

Falk Zsigmond ismertette az ipari pályán és a szabad sajtó úttörő vállalkozása terén való küzdelmeit, hálás köszönetet mond a szíves, barátságos megemlékezésért s üdvözli az iparegyesületet.

Gelléri Mór, az iparegyesület titkára, felolvassa a nagy számban heérkezett táviratokat és üdvözléteket. Krausz Lajos a mindenütt munkás Falkot, Ráth Károly Rákosi Jenőt élteti. Rákosi Jenő figyelemmel hallgatott beszédben méltatja egy ötvenéves iparos munkásság eredményeit s arra a forrásra emeli poharát, melyből erejét meríti: a családi boldogságra. Mezei Mór Falkot mint kiváló embert, a köztevékenység terén páratlan polgárt üdvözli. Még számos felkészöntőt mondtak, többek közt zajos ovációk közt Németh Imre kiállítási elnökre.

A második napon, 28-án, volt a valódi ünnep, a személyzet ovációja. A részvény-nyomda helyiségei ez alkalomra ünnepi díszet öltöttek. Nemzeti színű zászlókkal, draperiákkal, növény-díszítésekkel ékeskedett a nyomda nagy udvara, a melynek közepén virág-guirlandok között állították föl az ünnepeltnék Bauer Ferencz üzletvezető szakársunk által rajzolt arczképét. Dicséretére válik ugy a sikerült rajz, mint az udvar és a nyomdahelyiség díszítése nevezett szakársunknak, a ki különben az ünnepeltnék készült dísz-album nyomásával is jeleskedett. A nagy nyomdahelyiségeknek szőnyegekkel díszített közepén állott Gutenberg életnagyságú nagy képe. E helyiségben foglaltak helyet a nagy számmal jelentkezett küldöttségek, várva az ünnepelt megérkezésére.

Az ünnepeltet küldöttség hozta el budai nyaralójából s mikor a díszes nagy udvarba érkezett, lelkes, többször kitörő éljenzés fogadta. Alig győzte fogadni az üdvözléteket; a tisztelgők során át jutott fel a társaság szalonjába, a hol megkezdődött a tisztelgők felvonulása. Rövid, szíves szavakkal tolmácsolta minden szónok az üdvözlétet s Falk minden küldöttségnek mondott néhány meghatót szót.

Legelsőül a részvény-nyomda személyzetének küldöttsége tisztelgett Falknál. A küldöttséget *Tanay József* üzletvezető vezette, tolmácsolván a személyzet üdvözlését s átnyujtva az ünnepeltnek a személyzet ajándékát, egy remek művű albumot, a melyről múlt számunkban már említést tettünk.

Ezután következtek a többi tisztelgő küldöttségek, a melyeknek névsora a következő:

A gépmesterek köre *Wandra Lajos*; Berlinből a Wöllmer-féle betűöntőde tulajdonosa: *Borchardt Emil*; az első magyar betűöntőde részvénytársaság *Czettel Dániel* igazgató; a budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitelszövetkezete *Schwind Béla*; az »Ébredés«-dalkör *Gyöngyösi Sándor*; az »Otthon« *Rákosi Jenő* elnök; a »Könyvnyomdászok Szakköre« *Gelléri Mihály*; a papírgyárosok *Adamovszky G.*; az egyetemi nyomda küldöttsége *Szabó Elek*; a »Gazdasági Lapok« szerkesztője *Ordódy Vilmos*; a magyar kereskedelmi csarnok küldöttsége haraszti *Jellinek Henrik*; a kereskedők segély-egylete *Fürst Mór*; a mentő-egyesület küldöttsége *Gelléri-Szabó János*; az orsz. kiseddóvó-egyesület küldöttsége *Nagy Gábor*; a bankkegyesület igazgatósága *Schwartz Armin*; a III. ker. takarékpénztár igazgatósága *Mezei Mór*; a bankkegyesület tisztikara *Sasse főkönyvelő*; a kerületi betegsegélyző-pénztár dr. *Wagner Jenő*; a fővárosi hivatalnokok és díjnokok segélyegylete *Mátray József*; az V. ker. jótékony egyesület *Mezei Mór*; a Charité-kórház orvosi testülete dr. *Gerber Béla*; a szegény gyermekkert-egyesület küldöttsége dr. *Grosz Sándor*; a kereskedelmi kamara *Liebstein* igazgató és *Fritz* titkár; a nyomdai főnöktestület *Légrády Tivadár* és a hirlapírók nyugdíjintézetének küldöttsége dr. *Heltai Ferencz* vezetése alatt. Tisztelgtek továbbá a Mária Dorottya-egyesület, a kereskedelmi akadémia tanári kara, a Szent György-egylet, a városi szolgák segélyegylete, az orsz. erkölcsnemesítő egyesület és a budapesti népoktatási kör nevében dr. *Gyulay Béla* iskolaigazgató, a Magyar nyomda nevében *Burger Gusztáv*, a Klapka-egyesület *Szakács József* 48-as honvéd főhadnagy vezetése alatt, a Klotild szeretetház árvái és számos más egyesület és magánosok nagy számban az ünnepelnél.

A Könyvnyomdászok Szakköre küldöttsége egy remekül kalligrafirozott üdvözlő iratot nyújtott át az ünnepeltnek, melynek szövege a következő:

Nagyságos Úr! Ha valamely pályán eltöltött időnek értékét az abban kifejtett tevékenység gazdagsága adja meg; akkor Nagyságod, annyi nemes czélnak buzgó előmozdítója, annyi emberbaráti és egyéb hasznos intézménynek fáradhatlan tevékenységű alkotója és munkása, nemcsak megnyugvással, de jogosult büszkeséggel tekinthet a lefolyt ötven esztendőre.

De jogosult büszkeség tölti el a tisztelettel alulírott Kör tagjait is, arra a gondolatra, hogy ez érdemekben gazdag, hosszú időszak azon a pályán kezdődött, melynek mi is szerény munkásai vagyunk, s melynek intézményei és egyénei iránt Nagyságod a legkiválóbb kitüntetések közepette is, oly változhatatlan, meleg rokonszenvet tanusított.

Fogadja a mai, mindnyájunkra oly örvendetes alkalommal hódoló tiszteletünk és szerencsekívánataink őszinte kifejezését; adja az Ég, hogy ugy a hazai nyomdászok, mint az összes magyar társadalom Nagyságod áldásos tevékenységének még soká, nagyon soká örvendhessen.

Budapest, 1893. május 28-án.

Mély tisztelettel

A Kör nevében:

Gelléri Mihály,
titkár.

Tanay József,
elnök.

A papírgyárosok Schickedanz rajzaival ellátott díszes feliratot, lovag *Posner Alfréd* asztaldíszit Gutenberg szobrával, *Borchardt Emil* Berlinből egy gyönyörű serleget, a nyomdai főnökök testülete díszes albumot, a szeretetház pompás nagy rózsabokrétát, a Klapka-egyesület pedig dísztagsági okiratot nyújtott át. Szám-talan üdvözlét érkezett az ország minden részéből és délután két óráig tartott az ünnepi elvonulása, a mikor az ünnepeltet a Continental-szállóba vitték, hol a hirlapírók nyugdíjintézete és a nyomdászok főnöktestülete tiszteletére fényes bankettet rendeztek.

E lakomán *Gerő Lajos*, a Pallas részvénytársaság igazgatója köszöntötte fel a jubilánst meleg szavakban. Majd *Falk Zsigmond* mondott mélyen meghatva köszönetet a megemlékezésért. *Jellinek Henrik*, a közuti vasut igazgatója szellemesen *Lukács Béla* kereskedelmi minisztert éltette, ki nagy figyelemmel hallgatott beszédében válaszolt. Szóltak még *Heltai Ferencz*, *Halász Imre*, *Neményi Dezső*, *Heim Péter* és még igen sokan. *Gerő Lajos* a magyar sajtót s annak jelenlevő munkásait élteti. *Szatmári Mór* a budapesti sajtó nevében poharát azokra emelte, kik nélkül nem lenne szárnya a hirlapíró eszméinek: a budapesti nyomdatulajdonosokra. *Ágai Adolf* az emberszeretet erényében jeleskedő hirlapírót, *Bródy Zsigmond*ot élteti. *Stadler* papírgyáros is a magyar hirlapírókat élteti; óhajtja, hogy minél több papírt fogyaszszanak, még pedig magyar gyártmányt s ne idegen papírt. *Szatmári Mór* a Stadler óhajtásához fűzi a maga szavait. Az, hogy a hirlapírók sok papírt fogyaszszanak, egy nagy kérdéssel van összekötve: ez a hirlapi *hirdetési bélyegek* eltörlésének a kérdése. Azt az óhajtását fejezi ki, hogy a kereskedelmi miniszter ily irányban is érvényesítse a maga befolyását. *Lukács Béla* miniszter állott fel erre, hogy nyomban választ adjon a *Szatmári* kérdésére. Azon kezdte, hogy a kormány már régibb idő óta foglalkozik azzal, mert *méltányolja azokat a nagy előnyöket, mik a hirdető bélyeg leszállításával vagy eltörlésével járnának*. Csakhogy a kérdés megoldása nem könnyű feladat. A kérdést nagyban komplikálja az, hogy a kormánynak első sorban a nemzeti érdekek előmozdítása lebeg a szeme előtt. Oly megoldási mód szükséges tehát, mely mellett ne az idegen, külföldi érdekek, hanem a magyar nemzeti érdekek mozdíttassanak elő. A miniszter kijelenti, hogy mihelyt ily megoldási módra valaki czélszerű javaslatot tesz: a kormány nem fog elzárkózni a hirlapi hirdetési bélyegek leszállítása vagy eltörlése elől. Zajos éljenzés és taps követte a miniszter ez érdekes kijelentéseit. *Gerő Lajos* a hirlapi kolportage ügyében interpellálta a

minisztert. *Lukács Béla* közderülség mellett jegyezte meg, hogy az interpelláció közöltetni fog — a miniszterrel.

Ezután még több felköszöntő is volt. A társaság a legvidámabb hangulat mellett délután hatodfél óráig maradt együtt. Ekkor a miniszter és az ünnepelt *Falk* élettelével a társaság eloszlott.

Igy folyt le az érdemes jubiláns ünnepeltetése. Az ünneplésnek zárókövét képezi azonban az az irat, a melyet *Lukács Béla* kereskedelmi miniszter lovag *Falk Zsigmond* kir. tanácsoshoz 50 évi jubileuma alkalmából intézett és mely így hangzik:

Nagyságos királyi tanácsos ur! Nagyságod közhasznú ipari tevékenységének ötvenedik évi fordulója alkalmából kedves feladatommak tekintem, Nagyságodat a kormány nevében üdvözölni s egy fél századon át tanusított példás és hasznos működése iránt elismerésemet nyilvánítani. Társadalmi, ipari és kereskedelmi téren Nagyságod a közérdek iránt mindig hazafias érzéket tanusítva, közreműködésével, munkájával, tanácsával és tapasztalataival előmozdító számos feladatnak megoldását, különösen azokban az ágazatokban, melyeknek gondozása reám van bízva. Midőn ezért Nagyságodnak ez alkalommal is őszinte köszönetemet nyilvánítom, egyuttal azon óhajomásnak adok kifejezést, hogy hazafias buzgalma, az ország közgazdasági és humánus intézményei iránt mindig tanusított meleg közreműködése lankadatlanul maradjon meg közügyeink javára, előbbre vitelére. Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapest, 1893. évi május hó 28-án.

Lukács s. k.

Az ország minden részéből, de külföldről is száz és száz üdvözlő-távirat és levél érkezett az ünnepelt-hez, különösen szaktárs-körökből.

G.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.

A *Pesti könyvnyomda-részvény-társaság személyzete* nevében tiszteletteljes köszönetet mondunk **dr. Vészi József** urnak, ki vezérigazgatónk életrajzát oly kimerítően és lelkesen írta meg, hogy szépsége és szabotossága által általános dicséretet érdemeltünk ki. Mi mindezen dicséretet és elismerést dr. Vészi urra háritjuk, mint a ki teljesen önzetlenül, visszautasítva minden írói honoráriumot, csupán a jubiláns iránti tiszteletből alkotta meg e szép művet, mely a jubileumnak egyik legfőbb maradandó emlékét képezi.

Budapest, 1893. június 1.

A jubileumi bizottság.

A betűöntődék és termékeik.

II.

A mint már első cikkünkben is említettük, az ékezeteknek a sorokra való rászedése nemcsak időt-rabló, babra munka, de a fraktur vesszők illetén felhasználása folytán sok írásfaj defektivé is válik. Nagyobb nyomdákban vannak ugyan a megfelelő írásfajokhoz

öntött ékezetek, de ha az ily ékezet hosszabb ideig használtatik, nagyon nehéz azokat megtalálni és összeválogatni, mert sokszor csak hosszú utánjárás után tudjuk meg, vajjon mely munkához használtattak fel. A szedő munkája tehát meg van nehezítve, a főnök pedig nem győzi nyomdáját drága ékezetekkel.

Az ékezetes betűk leginkább tanúsítják, hogy a könyvnyomdászat művészete nemcsak hogy német találmány, de hogy mi magyarországi nyomdászok is legtöbbszörre Némethonból szerezzük a betűket. A legideálisabban előállított betűk és körzetek kerülnek a piacra és ha megkapjuk ezeket, akkor jövőnk rá a nagy hibára: hogy az ékezetek nagy részben vagy hiányoznak, vagy hiányosan szállítottak.

Tudjuk, hogy a címzetűknél gyakran már a csomagban letörnek az ékezetek és a kibontásnál a betűcsomagokban szétszórtan találjuk meg őket, minek folytán egyes betűk megsérülnek, mielőtt még a szekrénybe vándorolnának. Az ékezetek rászedésénél ellenben látjuk legtöbbször, mily kevés figyelmet fordíthat a szedő az ékezetek egyformaságára és a pontos ráillesztésre; vagy nagyon közel vannak az ékezetek a betűhöz, vagy távol, de nagyon ritkán helyesen.

Van a külföldi öntődéknek egy úgynevezett alarendszerük és ezek alapján lesznek az ékezetek aláöntve (Untergossen); de ez a rendszer bizony kevés praktikusságot rejt magában. Oda kellene törekedniök az öntődéknek, hogy mindezeket az ékezet-kalamitásokat elkerüljék és a betűket a kellő hússal öntenék, egy fokkal vagy ponttal nagyobbra, például a mint a nonpareille-t colonell-re, ezt pedig petit-re öntik egész föl kettős mittelig. Az ily módon való öntés természetesen a rendelő költségére történék, tekintettel a súlyra és arra, hogy ebből sok előny háramlik a rendelő nyomdára.

Vegyünk például egy kompressz név-szedést, a hol egymásutáni sorban több ékezetes nagybetű szedetik; vagy mindjárt letörnek az ékezetek s így a nevek elferdítettnek, de erősen, egyenletesen állanak a sorok, vagy ha véletlenül az ékezetek a nagy betűkön megmaradnak, a sorok egyenlőtlenek, görbék lesznek.

Sokan az öntők közül arra hivatkoznak, hogy a betűk megnagyobbitását a közönség nem veszi szívesen, különösen a hirdető közönség, mely hirdetéseibe minél több szöveget óhajt bevenni. Ezt a bajt közös jóakarattal el lehetne végre enyésztetni és ennek meg volna az a jó oldala, hogy a szedés szebb alakot nyerne, mert a sorok fönt nem lennének annyira összeszorítva.

A cím- és díszbetűk csomagolására mindenesetre nagyobb gondot kellene fordítani, mint eddig. Ez írások minden minimumát külön, egy erre a célra szolgáló födeles kis puhafa-ládikába kellene csomagolni, olyformán, hogy a betűk állandóan abban maradhassanak, mi különösen a helyben szűkölködő nyomdákban válnék előnyére. Miután e díszbetűk minden sora közt amugy is kéregpapír-léczek vannak, könnyen helyettesíthetők lennének ezek az épp oly olcsó faléczekkel, ugy, hogy használat után az illető betű-csomag ismét a fönt említett ládikába lenne visszahelyezhető.

Legelsőül a részvény-nyomda személyzetének küldöttsége tisztelgett Falknál. A küldöttséget *Tanay József* üzletvezető vezette, tolmácsolván a személyzet üdvözlését s átnyujtva az ünnepeltnek a személyzet ajándékát, egy remek művű albumot, a melyről múlt számunkban már említést tettünk.

Ezután következtek a többi tisztelgő küldöttségek, a melyeknek névsora a következő:

A gépmesterek köre *Wandra Lajos*; Berlinből a Wöllmer-féle betüöntöde tulajdonosa: *Borchardt Emil*; az első magyar betüöntöde részvénytársaság *Czettel Dániel* igazgató; a budapesti könyvnyomdászok és betüöntők hitelszövetkezete *Schwind Béla*; az »Ébredés«-dalkör *Gyöngyösi Sándor*; az »Otthon« *Rákosi Jenő* elnök; a »Könyvnyomdászok Szakköre« *Gelléri Mihály*; a papírgyárosok *Adamovszky G.*; az egyetemi nyomda küldöttsége *Szabó Elek*; a »Gazdasági Lapok« szerkesztője *Ordódy Vilmos*; a magyar kereskedelmi csarnok küldöttsége *haraszi Jellinek Henrik*; a kereskedők segély-egylete *Fürst Mór*; a mentő-egyesület küldöttsége *Gelléri-Szabó János*; az orsz. kiseddóv-egyesület küldöttsége *Nagy Gábor*; a bankkegyesület igazgatósága *Schwartz Ármin*; a III. ker. takarékpénztár igazgatósága *Mezei Mór*; a bankkegyesület tisztikara *Sasse főkönyvelő*; a kerületi betegsegélyző-pénztár dr. *Wagner Jenő*; a fővárosi hivatalnokok és díjnokok segélyegylete *Mátray József*; az V. ker. jótékony egyesület *Mezei Mór*; a Charité-kórház orvosi testülete dr. *Gerber Béla*; a szegény gyermekkert-egyesület küldöttsége dr. *Grosz Sándor*; a kereskedelmi kamara *Liebstein* igazgató és *Fritz* titkár; a nyomdai főnökestület *Légrády Tivadar* és a hirlapírók nyugdíjintézetének küldöttsége dr. *Heltai Ferencz* vezetése alatt. Tisztelegtek továbbá a Mária Dorottya-egyesület, a kereskedelmi akadémia tanári kara, a Szent György-egylet, a városi szolgák segélyegylete, az orsz. erkölcsnemesítő egyesület és a budapesti népoktatási kör nevében dr. *Gyulay Béla* iskolaigazgató, a Magyar nyomda nevében *Burger Guszláv*, a Klapka-egyesület *Szakács József* 48-as honvéd főhadnagy vezetése alatt, a Klotild szeretetház árvái és számos más egyesület és magánosok nagy számban az ünnepelnél.

A Könyvnyomdászok Szakköre küldöttsége egy remekül kalligrafizált üdvözlő iratot nyújtott át az ünnepeltnek, melynek szövege a következő:

Nagyságos Úr! Ha valamely pályán eltöltött időnek értékét az abban kifejtett tevékenység gazdagsága adja meg; akkor Nagyságod, annyi nemes czélnak buzgó előmozdítója, annyi emberbaráti és egyéb hasznos intézménynek fáradhatlan tevékenységű alkotója és munkása, nemcsak megnyugvással, de jogosult büszkeséggel tekinthet a lefolyt ötven esztendőre.

De jogosult büszkeség tölti el a tisztelettel alulírott Kör tagjait is, arra a gondolatra, hogy ez érdemekben gazdag, hosszú időszak azon a pályán kezdődött, melynek mi is szerény munkásai vagyunk, s melynek intézményei és egyénei iránt Nagyságod a legkiválóbb kitüntetések közepette is, oly változhatatlan, meleg rokonszenvet tanusított.

Fogadja a mai, mindnyájunkra oly örvendetes alkalommal hódoló tiszteletünk és szerencsekívánataink őszinte kifejezését; adja az íg, hogy ugy a hazai nyomdászat, mint az összes magyar társadalom Nagyságod áldásos tevékenységének még soká, nagyon soká örvendhessen.

Budapest, 1893. május 28-án.

Mély tisztelettel

A Kör nevében:

Gelléri Mihály,
titkár.

Tanay József,
elnök.

A papírgyárosok Schickedanz rajzaival ellátott díszes feliratot, lovag *Posner Alfréd* asztaldísz Gutenberg szobrával, *Borchardt Emil* Berlinből egy gyönyörű serleget, a nyomdai főnökök testülete díszes albumot, a szeretetház pompás nagy rózsabokrétát, a Klapka-egyesület pedig dísztagsági okiratot nyújtott át. Szám-talan üdvözlés érkezett az ország minden részéből és délután két óráig tartott az ünnepelők elvonulása, a mikor az ünnepeltet a Continental-szállóba vitték, hol a hirlapírók nyugdíjintézete és a nyomdászok főnökestülete tiszteletére fényes bankettet rendeztek.

E lakomán *Gerő Lajos*, a Pallas részvénytársaság igazgatója köszöntötte fel a jubilánst meleg szavakban. Majd *Falk Zsigmond* mondott mélyen meghatva köszönetet a megemlékezésért. *Jellinek Henrik*, a közúti vasut igazgatója szellemesen Lukács Béla kereskedelmi minisztert éltette, ki nagy figyelemmel hallgatott beszédében válaszolt. Szóltak még *Heltai Ferencz*, *Halász Imre*, *Neményi Dezső*, *Heim Péter* és még igen sokan. *Gerő Lajos* a magyar sajtót s annak jelenlevő munkásait élteti. *Szatmári Mór* a budapesti sajtó nevében poharát azokra emelte, kik nélkül nem lenne szárnya a hirlapíró eszméinek: a budapesti nyomdatulajdonosokra. *Ágai Adolf* az emberszeretet erényében jeleskedő hirlapírót, *Bródy Zsigmond*ot élteti. *Stadler* papírgyáros is a magyar hirlapírókat élteti; óhajtja, hogy minél több papírt fogyaszszanak, még pedig magyar gyártmányt s ne idegen papírt. *Szatmári Mór* a *Stadler* óhajtásához fűzi a maga szavait. Az, hogy a hirlapírók sok papírt fogyaszszanak, egy nagy kérdéssel van összekötve: ez a hirlapi *hirdetési bélyegek* eltörlésének a kérdése. Azt az óhajtását fejezi ki, hogy a kereskedelmi miniszter ily irányban is érvényesítse a maga befolyását. *Lukács Béla* miniszter állott fel erre, hogy nyomban választ adjon a *Szatmári* kérdésére. Azon kezdte, hogy a kormány már régebb idő óta foglalkozik azzal, mert *méltányolja azokat a nagy előnyöket, mik a hirdető bélyeg leszállításával vagy eltörlésével járnának*. Csakhogy a kérdés megoldása nem könnyű feladat. A kérdést nagyban komplikálja az, hogy a kormánynak első sorban a nemzeti érdekek előmozdítása lebeg a szeme előtt. Oly megoldási mód szükséges tehát, mely mellett ne az idegen, külföldi érdekek, hanem a magyar nemzeti érdekek mozdíttassanak elő. A miniszter kijelenti, hogy mihelyt ily megoldási módra valaki czélszerű javaslatot tesz: a kormány nem fog elzárkózni a hirlapi hirdetési bélyegek leszállítása vagy eltörlése előtt. Zajos éljenzés és taps követte a miniszter ez érdekes kijelentéseit. *Gerő Lajos* a hirlapi kolportage ügyében interpellálta a

minisztert. *Lukács Béla* közderültség mellett jegyezte meg, hogy az interpelláció közölni fog — a miniszterrel.

Ezután még több felköszöntő is volt. A társaság a legvidámabb hangulat mellett délután hatodfél óráig maradt együtt. Ekkor a miniszter és az ünnepelt *Falk* éltetésével a társaság eloszlott.

Igy folyt le az érdemes jubiláns ünnepeltetése. Az ünnepelésnek zárókövét képezi azonban az az irat, a melyet *Lukács Béla* kereskedelmi miniszter lovag *Falk Zsigmond* kir. tanácsoshoz 50 évi jubileuma alkalmából intézett és mely így hangzik:

Nagyságos királyi tanácsos ur! Nagyságod közhasznú ipari tevékenységének ötvenedik évi fordulója alkalmából kedves feladatommak tekintem, Nagyságodat a kormány nevében üdvözölni s egy fél századon át tanusított példás és hasznos működése iránt elismerésemet nyilvánítani. Társadalmi, ipari és kereskedelmi téren Nagyságod a közérdek iránt mindig hazafias érzéket tanusítva, közreműködésével, munkájával, tanácsával és tapasztalataival előmozdítá számos feladatnak megoldását, különösen azokban az ágazatokban, melyeknek gondozása reám van bízva. Midőn ezért Nagyságodnak ez alkalommal is őszinte köszönetemet nyilvánítom, egyuttal azon óhajomásomnak adok kifejezést, hogy hazafias buzgalma, az ország közgazdasági és humánus intézményei iránt mindig tanusított meleg közreműködése lankadatlanul maradjon meg közügyeink javára, előbbre vitelére. Fogadjon Nagyságod kiváló tiszteletem őszinte nyilvánítását.

Budapesten, 1893. évi május hó 28-án.

Lukács s. k.

Az ország minden részéből, de külföldről is száz és száz üdvözlő-távirat és levél érkezett az ünnepelt-höz, különösen szaktárs-körökből.

G.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.

A *Pesti könyvnyomda-részvény-társaság személyzete* nevében tiszteletteljes köszönetet mondunk **dr. Vészi József** urnak, ki vezérigazgatónk életrajzát oly kimerítően és lelkesen írta meg, hogy szépsége és szabotossága által általános dicséretet érdemeltünk ki. Mi mindezen dicséretet és elismerést dr. Vészi urra háritjuk, mint a ki teljesen önzetlenül, visszautasítva minden írói honoráriumot, csupán a jubiláns iránti tiszteletből alkotta meg e szép művet, mely a jubileumnak egyik legfőbb maradandó emlékét képezi.

Budapest, 1893. június 1.

A jubileumi bizottság.

A betűöntődék és termékeik.

II.

A mint már első czikkünkben is említettük, az ékezeteknek a sorokra való rászedése nemcsak időtrabló, babra munka, de a fraktur vesszők illetén felhasználása folytán sok írásfaj defektte is válik. Nagyobb nyomdáknak vannak ugyan a megfelelő írásfajokhoz

öntött ékezetek, de ha az ily ékezet hosszabb ideig használtatik, nagyon nehéz azokat megtalálni és összeválogatni, mert sokszor csak hosszú utánjárás után tudjuk meg, vajjon mely munkához használtattak fel. A szedő munkája tehát meg van nehezítve, a főnök pedig nem győzi nyomdáját drága ékezetekkel.

Az ékezetes betűk leginkább tanúsítják, hogy a könyvnyomdászat művészete nemcsak hogy német találmány, de hogy mi magyarországi nyomdászok is legtöbbnyire Németonból szerezzük a betűket. A legideálisabban előállított betűk és körzetek kerülnek a piacra és ha megkapjuk ezeket, akkor jövőnk rá a nagy hibára: hogy az ékezetek nagyrészen vagy hiányoznak, vagy hiányosan szállítottak.

Tudjuk, hogy a czímbetűknél gyakran már a csomagban letörnek az ékezetek és a kibontásnál a betűcsomagokban szétszórortan találjuk meg őket, minek folytán egyes betűk megsérülnek, mielőtt még a szekrénybe vándorolnának. Az ékezetek rászedésénél ellenben látjuk legtöbbször, mily kevés figyelmet fordíthat a szedő az ékezetek egyformaságára és a pontos ráillesztésre; vagy nagyon közel vannak az ékezetek a betűhöz, vagy távol, de nagyon ritkán helyesen.

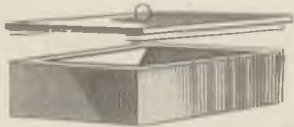
Van a külföldi öntődéknek egy úgynevezett alapszerük és ezek alapján lesznek az ékezetek aláöntve (*Untergossen*); de ez a rendszer bizony kevés praktikusságot rejt magában. Oda kellene törekedniök az öntődéknek, hogy mindezeket az ékezet-kalamitásokat elkerüljék és a betűket a kellő hússal öntenék, egy fokkal vagy ponttal nagyobbra, például a mint a *nonpareille-t colonell-re*, ezt pedig *petit-re* öntik egész föl kettős mittelig. Az ily módon való öntés természetesen a rendelő költségére történnék, tekintettel a súlyra és arra, hogy ebből sok előny háramlik a rendelő nyomdára.

Vegyünk például egy kompressz név-szedést, a hol egymásutáni sorban több ékezetes nagybetű szedetik; vagy mindjárt letörnek az ékezetek s így a nevek elferdítettnek, de erősen, egyenletesen állanak a sorok, vagy ha véletlenül az ékezetek a nagy betűkön megmaradnak, a sorok egyenlőtlenek, görbék lesznek.

Sokan az öntők közül arra hivatkoznak, hogy a betűk megnagyobbítását a közönség nem veszi szívesen, különösen a hirdető közönség, mely hirdetéseibe minél több szöveget óhajt bevenni. Ezt a bajt közös jóakarattal el lehetne végre enyésztetni és ennek meg volna az a jó oldala, hogy a szedés szebb alakot nyerne, mert a sorok fönt nem lennének annyira összeszorítva.

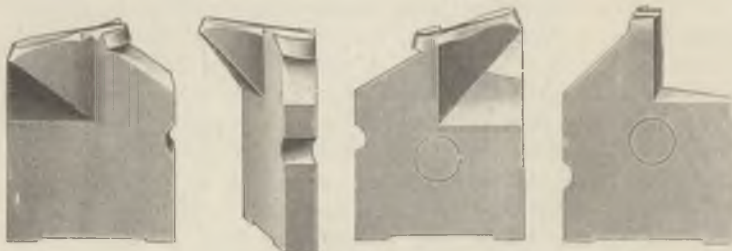
A cím- és díszbetűk csomagolására mindenesetre nagyobb gondot kellene fordítani, mint eddig. Ez írások minden minimumát külön, egy erre a célra szolgáló födeles kis puhafa-ládikába kellene csomagolni, olyformán, hogy a betűk állandóan abban maradhassanak, mi különösen a helyben szűkölködő nyomdáknak válnék előnyére. Miután e díszbetűk minden sora közt amugy is kéregpapír-léczek vannak, könnyen helyettesíthetők lennének ezek az épp oly olcsó faléczekkel, úgy, hogy használat után az illető betű-csomag ismét a fönt említett ládikába lenne visszahelyezhető.

Egy ily ládikát a következő módon gondolnók készítetteti:

De ne okoljuk csupán a betűöntődéket az öntésnél mutatkozó hiányokért, mert a mily kevés gondot fordítanak ezek a nyomdatulajdonosok által eszközölt betűanyag csomagolására, épp oly hibákat követnek el a rendelők a betűanyag megrendelésénél.

Ha előbbi sorainkban a minimum-rendelésről szó-lottunk, nem értettük ezt egyuttal azokra a betű-fajokra, a melyek kiemelésre, kezdősorok szedésére szánvák, a melyek t. i. többnyire pertől fölfelé ciceróig vagy mittelig rendeltetnek. A kisebb és középszerű nyomdáknak tudvalevőleg nincs háziöntődéjük, épp ezért tehát, ha kiemelésre való betűket rendelnek, ne rendeljék azt minimum szerint, hanem kilószámra és pedig minden fokból egyformát, alulról fölfelé.

Az írásos betű új öntési módja.

A nyomdatulajdonosok a rendelésnél többnyire abból a szempontból indulnak ki, hogy a folyóbetűkhöz szükséges kiemelő betűfajból jobb kevesebbet, mint többet rendelni és ezt a hibát még tetézik azzal, hogy többnyire nem egy jellegű a kövérebb és a folyóbetű, hanem kétféle, vagyis különböző jellegű. Ha egy kisebbszerű nyomdának pl. a betűk jellegéhez való, kiemelésre szolgáló betűfaja van, egészen fölösleges egy más jellegű betűfajt is rendelni e célra, mert helyesebb egy fajtából többet, mint két különféle jellegűt rendelni.

Tudvalevő, hogy a kiemeléshez szükséges betűfajok többnyire nem állanak vonalban a folyóbetűkkel. A betű-öntődéknek kellene arra gondot fordítaniok és a rendelésnél mindig tekintetbe kellene venniök azt, hogy a betűfajok (folyóbetűk és a kiemelésre szolgálók) egy vonalban álljanak és ezt úgy érhetik el, ha informáltatják magukat, minő betűfajhoz szükséges a kövérebb betű és abból mintát is kérnek.

Ugyanez a szabály áll a különböző cursiv-betűknél is; a cursiv-betűknek rendesen erősebbnek kellene lenniök, mint a közönséges folyóbetűknek, mert ezek tulajdonképen arra szolgálnak, hogy a régebben ritkított sorokat teljesen kiszorítsák és a szedést kiemel-jék a közönséges szedések jellegéből. És nagyon sok nyomtatványon látunk olyan cursiv-betűt, a mely az öntő és metsző hibájából sehogy sem illik a folyó-betűhöz, mert alapjában rossz a metszés, tehát rossz az öntés is.

Fönnebb említettük, hogy a cím-betűknél mily könnyen törnek le az ékezetek. Ez áll a cursiv-betűkre is, a mennyiben a kis ő, ű betűk ékezetének rendesen csak egyike látható a nyomtatványon, a nagy betűk-ről pedig egyáltalán ne essék szó, mert ezek már az első levonás alkalmával egészen letörnek.

Az írásos (Schreibschrift) betűk egészen más kezelést igényelnek, mint az eddig említettek épp úgy a szedésnél, mint a nyomásnál. Épp ezért az öntőnek is különös gondot kell ezek öntésére fordítania.

Körleveleknél, memorandumoknál és egyéb apró kereskedelmi nyomtatványoknál sok esetben használ-tatnak az írásos betűk; ha az ily írásos betűk nyomás alá kerülnek, tudjuk, milyen keserves kínszenvedésen kell úgy a szedőnek, mint a nyomónak átmennie, mert minden 20—30 nyomás után letörnek a betűk lelógó része s így ki kell azokat cserélni újjakkal és a folytonos cserélgetés miatt a betűfaj csakhamar hiányos lesz. Ha a hiányzó és eldobott betűket után-rendeljük, csak ott vagyunk, a hol előbb: tovább pusztulnak a betűk a végtelenségig.

Ezen a bajon óhajtott segíteni a kitünő híró Ludwig és Mayer cég frankfurti betűöntődéje, a midőn az írásos betűk öntését reorganizálta. Utaljuk olvasóinkat az itt látható négy ábrára, a melyek híven tüntetik fel az újítást és a melyek végre teljesen végét vetik az írásos betűknél eddig előfordult kalamitásoknak. Az öntés rendkívül erős és nincs rá eset, hogy az így öntött írásos betűk eltörjenek.

Többet e tárgyról legközelebb. B.

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irta: Firtinger Károly.

10.

Mármaros-Szigeten

homályos adatok tanúsága szerint **Máramarosi Gottlieb Antal** 1804-től fogva birt nyomdával. De hogy meddig volt ez működésben és hogy mi volt végleges sorsa, arról nincs tudomásunk.

1829 táján keletkezett itt a *kir. kincstári nyomda* (typ. reg. fiscalis), melynek első vezetője **Zahoray Alajos** volt, ki 1845-ig állott annak élén. Az ötvenes és hatvanas években *cs. kir. állam- (státus-) nyomda* hangzatos címet viselt, habár berendezése vajmi szerény volt. 1867-ben feloszlatott.

Utolsó vezetője **Kamenszky József** volt.

Miskolcz.

Itt **Nemes Szigethy Mihály** állította föl 1810-ben Nagy-Váradról áthelyezett nyomdáját, melyet 1832-ben bekövetkezett halálával örökösei folytatták 1840-ig; ezen évben **Csöglei Tóth Lajos**, volt Debreczen városi nyomda-vezető, kezébe került a nyomda, ki azt 1852-ig, csődbe jutásáig, bírta.

Utána **Tokaji Nagy Imre** miskolczi könyvkötő lett a nyomda tulajdonosa. Ettől viszont 1858-ban

Rácz Ádám vette meg, kitől végre mostani birtokosának,

Forster Rezső fővárosi volt nyomdavezetőnek kezébe került.

Rozsnyón

1817-ben létesítettett az első nyomda **Mayer Károly József** által, ki ezen évben tette át sajtóját Lőcséről ide. 1826-ban c nyomda

Kék (Kek, Kek) József birtokába jutott, kitől öröklés útján 1840-ben

Kék László vette át. Utóbbi 1855-ben Balassa-Gyarmaton is alapított nyomdát; 1859-ben eladván a rozsnyói üzletet **Kilény Jánosnak**, ő maga a b.-gyarmati nyomdát tartotta meg. **Kilény János** 1862-ben elhalálozván, a rozsnyói nyomda mai tulajdonosának **Kovács Mihálynak** kezére jutott.

Nyitraán

Neugebauer József terjesztette, mint első, Gutenberg művészetét, 1835-ben állítva nyomdát. Családja most is tulajdonában van ez üzletnek.

A második nyomdát **Nyitrán Siegler Mihály** alapította 1860-ban.

Szalmár-Németiben

1846-ban állít könyv- és könyomdát **Fuchs József**. Az üzlet jelenlegi czége: *Szabadsajtó nyomdája*; tulajdonosa: **Litteczky Endre**.

Ungvárt

Ellinger János kassai nyomdatulajdonos nyitott fióknyomdát 1846-ban.

Szarvason

Réthy Lipót állított 1847-ben nyomdát, melyet 1855-ben *Gyulára* tett át; 1859-ben pedig Gyuláról Aradra költözött, hol czége maig is fennáll.*

Szabadkán

1844. évi márczius hó 7 én kapott **Bittermann Károly** engedélyt** nyomda állíthatására. Bittermann 1805 július

* Réthy Lipót Szarvason szül., 1817 november 10-én. Mint jó módú szülők gyermeke, tanulmányait a mezőberényi gimnáziumban folytatta. Azonban korán árvaságra jutván, 1833-ban Pesten Beimel Józsefnél a nyomdászati pályára lépett. 1833 június 23-án ülte meg nagy ünnepekkel pályafutásának 50-ik évfordulóját, mely alkalommal Arad városa nyomdászai és értelmisége nagy ovációkban részesítették.

** Minthogy Bittermann szabadalmi okmánya egyike a legutolsónak, azt hiszszük, nem lesz érdek nélküli annak közlése. Latin nyelvű szövege magyarra fordítva ekkép hangzik:

»Mi, első Ferdinánd, Isten kedvező kegyelméből Ausztria császára, Magyarországnak, Dalmáciának, Horvát- és Szlavonországnak ezen néven ötödik apostoli Királya, Erdély nagyfejedelemé stb.

Emlékeztükbe ajánljuk a jelen okmány erejénél fogva mindazoknak, akiket illet, hogy Mi Bittermann Károly hívünknek Felségünkhöz intézett alázatos könyörgésére és azért, mert hű alattvalóinknak érdekeiről kegyesen és atyailag gondoskodni kívánunk, ugyanazon Bittermann Károlynak, mint akit jó erkölcei különben is ajánlanak, és aki a nyomdászat mesterségében jártas, s e czélra elegendő tehetséggel rendelkezik, hatalmunk teljében és kiváló császári-királyi kegyelmünknel fogva, csak személyére vonatkozólag, kegyelmesen megadandónak és megengedendőnek találtuk, hogy ugyanazon Bittermann Károly, amíg él, országunkban lakó Híveink közös javára s hasznára Szabadka szabad királyi városunkban nyomdát állíthasson, fentarthasson és folytathasson, és mindenemű könyvet és művet — azonban minden sérelme nélkül mások különleges szabadalmainak, amennyiben ezek egyik vagy másik könyvnek nyomására bárkinek vagy bárkinek is külön megadatok — nyomhasson és árulhasson, és ezen czélra munkatársakat tarthasson, tanoncokat fölvehessen, ugyanazokat oktathassa és szokás szerint felszabadíthassa; mindazáltal azon feltétel alatt, hogy ugyanezen Bittermann Károly először is tartozik magát fejlettebb nyomdászerekkel ellátni; továbbá semmi más sajtó alá nem adni és nyilvánosságra bocsájtani ne merészkedjék, mint ami az országos törvényszék, vagy magyar királyi Helytartótanácsunk megszabott bírálatának a maga módja szerint előterjesztett és így annak helyeslése kíséretében nyilvános hitelesítéssel ellátott; azon felül minden évnegyed végén minden fajtájú nyomdai kiadványának öt példányát, melyek közül egy az országgyűlés Karainak és Rendeinek 1836. évi ápril 26-án kelt alázatos előterjesztésére kiadott királyi rendeletünk következtében a magyar

13-án Ó-Budán született és Pesten, a Trattner-Károlyi nyomdában tanulta a betűszedést. Fölszabadulása után több éven át külföldön, úgy mint Bécsben, Lipcse, Drezda és Prágában foglalatzkodott, végre haza kerülván, itt sok utánjárás után sikerült neki nyomda nyithatására engedélyt kapni. 1869 május hó 29-én bekövetkezett halálát nagy számú családján kívül Szabadka intelligenciája is őszintén fájalta. Üzletét jelenleg fia, **Bittermann Nándor** birja.

Nagy-Becskereken

Pleitiz Ferencz Pál, Németországból bevándorolt nyomdász, nyitott 1846-ban nyomdát. E nyomda egy részével állították elő *Pancsován* 1849-ben Zerffi »Südungarischer Grenzbote« című lapjának néhány számát.

***

Ezzel bevégeztük a Magyarországon 1849-ig működött nyomdászok bemutatását; ide iktatjuk még a különös állami viszonyoknál fogva önálló területet képező

Fiume

kikötő-városnak nyomdász-történeti adatait, a mennyire ilyenekkel rendelkezünk. Fiumében már 1531-ben fordult meg szláv vándornyomdász, neve azonban ismeretlen maradt. Ezen évszámot viseli ugyanis két horvát nyelvű könyv, melyeket *Kozicsics Simon* püspök adott ki e városban.

Ezután Fiume 1785-ig nem bírt nyomdával, a mely évben **Karletzky Lőrincz Alajos** alapított ilyent, mely mai napig is családja birtokában van. Megemlítést érdemel, hogy c nyomda 1842-ben »Tip. reg. governiale dei fratelli Karletzky« címet viselt, vagyis magyarul »Karletzky fivérek kir. kormány-nyomdája«. Jelenlegi tulajdonosa **Karletzky Ferencz**.

***

ERDÉLY.

Tudvalevő dolog, hogy a Magyar birodalomnak a mohácsi katasztrófa után bekövetkezett szétdarabolásakor Erdély az anyaország keleti részével külön vált s független választó fejedelemséggé alakult. Erdélyre nézve ezen fordulat határozottan üdvös hatásúnak mondható, a mennyiben a kormányzás gyeplőit kezükbe kapott fejedelmek közt találunk oly fenkölt szellemű és kortársaik közül kimagasló férfiakat, mint Szapolyai János Zsigmondot, Bocskay Istvánt, Bethlen Gábort, Rákóczi Györgyöt és Apafi Mihályt, kik politikai és vallási céljaik érdeke mellett iskolák, nyomdák és egyéb

Tudós Társaságnak van szánva, fentebb érintett magyar királyi Helytartótanácsunkhoz betérjeszteni tartozik; végül köteles ugyanazon magyar királyi Helytartótanácsunk által a nyomdászatot illetőleg kiadott vagy kiadandó rendeletekhez mindig szorosan alkalmazkodni, különben jelen kegyünket és engedélyünket neki oda nem szavazzuk, sőt mint előzetes intézkedéseinkkel ellenkezőt, már jelen kegyes szabadalmunkkal előre megvonni kívánjuk; ezért is Nektek mindenrendű, rangú, hivatalú, foglalkozású és kiváltságú hű alattvalóinknak, bármiképpen értesültök is jelen levelünkről, ezeknek során szorosan parancsoljuk, kegyesen meghagyjuk és elrendeljük, hogy a fentebb emlegetett Bittermann Károlyt az iménti módon engedélyezett nyomdászatának gyakorlásában se hivatalosan, se magán úton semmikeppen zavarni, gátolni, háborgatni és eltiltani ne merészeljétek, hanem Ugyanőt az előző módon engedélyezett kiváló kedvezéssel és kegyességgel szabadon, biztosan, megkárosítás, alkalmatlankodás és akadályozás nélkül élni és boldogulni engedjétek, és azok útján, akiket illet, mindezt érvényesülni minden módon tartoztok és köteleztetek, éppen ezen, apostoli magyar királyi minőségben használt titkos pecsétünkkel megerősített szabadalom-levelünk erejénél és tanuságánál fogva, melyet elolvasás után, amint ezennel akarjuk és parancsoljuk, mindenkor vissza kell adni az előmutatónak. Birodalmi szék-városunkban Bécsben, Ausztriában, márczius 7-én 1844. Magyarországnak való uralkodásunk tízedik évében. Ferdinánd s. k., gróf Majláth Antal s. k., Gály Péter s. k.»

közhasznú intézetek alapításával, nem feledkeztek meg a nép közművelődési haladásáról is gondoskodni.*

Ily buzdító példaadás mellett csak természetes, hogy a köznép is fokozott érdeklődést tanúsított a könyvnyomtatás új mestersége iránt.

Ezen, a nyomdászat felvirulására kedvező helyzet meg egyéb tekintetben is istápolást nyert; így az unitárius hitfelekezet keletkezésével, mely újabb vallási mozgalomnak nagytehetségű terjesztője, a fanatikus Dávid Ferencz által a hitvitázó, izgalomteljes irodalom nem csekély mértékben szaporított. Itt tehát három hitágazat érdekében, u. m. a katolikusok, protestánsok és unitáriusok szolgálatában volt alkalma fejlődni és közreműködni Gutenberg találmányának. Ezeket tekintetbe véve, áttérhetünk az erdélyi nyomdászat megismerésére.**

Brassó.

Itt talált legelőször állandó működési tere Erdélyben a könyvnyomtatás mestersége. Meghonosítója **Honter János**, ki, hasonlóan a magyarhoni első nyomdászokhoz, protestáns pap volt (szül. 1498-ban, † 1549. január 23.). Miután a betűket és egyéb kellékeket Bázelen beszerezte, nyomdáját 1534-ben működésbe helyezte, mely nagy tevékenységet fejtett ki, habár csupán német, latin és görög nyelvű művek kerültek ki sajtója alól. Nyomtatványai csinos és hibátlan kiállításukkal ma is feltűnnek. Ugyancsak Honter állította föl az első erdélyi papirosalmot s ő vetette meg a híres brassói könyvtár alapját, melynek gazdag kincse az 1698-ki tűzvészben porrá égett.

Honter elhalálása után **Wagner Bálint** brassói lelkész kezelte a nyomdát 1557-ig.

Utóda **Szebeni Nyirő János** volt, ki Brassóban az első magyar nyelvű könyvet állította elő »Fons Vitae, Az életnek kútfeje« cím alatt. Működött 1580-ig.

Greus György Brassóban 1581-től 1628-ig működött. Greus időközben, 1588 tájott, Szebenben is nyomdászkodott.

Nagy tevékenységet fejtett ki az ezután következő **Hermann Mihály** is, kinek neve a nyomtatványokon 1630-tól 1666-ig fordul elő.

Ezután a nyomda **Seuler Lukács** kezébe kerül, kinek családja ezt 1773-ig bírja. Mint nyomdai vezető működik itt **Müller (Molitor) Miklós** 1702-ig.

* A fejedelmek mellett a főnemesség is mindenképen istápolta a nyomdászatot; tanúság erre a kolozsvári ev. ref. főtanodai nyomdáról szóló egyik jelentés 1785-ik évről, mely szerint érdekes munkák kinyomtatására különböző tudós és kegyes ref. főuraságok ajándékoztak együtt 3942 m. forint 87 denárt. Kiemelést érdemelnek mind könyvészeti szempontból, mind az adomány tetemes voltánál fogva:

Báró Wesselényi Farkas, a ki »Cyrus nyugalma« című mű kinyomtatására ajándékozott	300 m. frtot,
Báró Kemény Simon Wolf »Mathesis«-ére	500 » »
Gróf Székely Ádám Locke kinyomtatására	500 » »
Gróf Földváry Ferencz Schroederre	500 » »
Báró Dániel István Páriz Pápai Ferencz »Pax animae« című könyvére	60 » »
Gróf Mikos Anna ugyanarra	60 » »

Egy másik adat igazolja, hogy fejedelmi költségen nyomdászok is képezettek külföldön; ugyanis a m.-vásárhelyi Teleki család levéltárában következő szövegű nyugta őriztetik: »Anno 1674 die Julii. Percipiam az Méltóságos Tekintetes urtel Teleki Mihály uramtul, Asszonyunk eő Nagysága, mostan Typographiai mesterséget német Országban tanuló alumnusa számára Tall. 100 — száz tallérokat, hogy jó alkalmatossággal utánna küldjem. In St. Péter die et anno supra notatis. Pataki István a kolozsvári ref. Coll. egyik mestere m. p. Kívül Teleki Mihály sajátkezűleg ezt írta rá: »Pataki uram quietantíja Böthi András pénze felől 1674.« Ez okmány szerint I. Apafi Mihályné, Bornemisza Anna fejedelemasszony alumnusa Böthi András volt, ki Nemetországban tanulta 1674-ben — fejedelmi pártfogás mellett — a nyomdászművészetet. Hogy aztán Böthi András Némethonból visszatérve, hol működött? kideríteni eddig még nem sikerült.

** Munkám e részében Jakab Elek a »Magyar Könyv-Szemle« 1881. évfolyamában megjelent tanulmányát is felhasználtam.

Őt követte **Heltzdörffer Mihály**, 1703-tól 1714-ig, ki ekkor Nagy-Szebenbe ment és ottan saját nyomdát nyitott. Ezután **Müller István** működik mint nyomdavezető 1715-18-ig.

1739-ben **Klein György** neve fordul elő.

Utóda **Fernolend Márton** volt, ki 1750-ig kezelte a Seuler-nyomdát.

Ezután 1753-ban **Weinisch György** neve tűnik föl.

1758—61-ig **Keller János G.** működik mint ügyvezető. Végre **Brendörffer Márton** a nyomda vezetője.

A nyomda időközben **Seuler János** birtokába ment át; ennek halála után özvegye tulajdonában maradt 1773-ig.

A Seuler-nyomda mellett ezen időben Brassóban még egy második nyomtató műhely is működött, mert brassói nyomtatványokon még következő nyomdászok nevei fordulnak elő:

Wolfgang Márton, 1630-ban.

Pfannenschmidt Márton 1675-ben; ennek elhalálása után özvegye, **Pfannenschmidt Maria**, bírja az üzletet 1678-ban.

Lehmann Keresztély 1755—59 tájott nyomdászoklik Brassóban, azután átteszi üzletét Beszterczére.

1775—86-ig **Albrecht Mihály** nyomdája működik.

Nemes **Schobeln János** 1773-ban veszi át Seuler János özvegyétől a nyomdát, melyet utána

Schobeln Ferencz örököl, ki azt **Herfurth Frigyes** ügyvezető kezelése mellett 1831-ig bírja.

1832-ben **Gött János**, Németországból bevándorolt nyomdász veszi át a nyomdát, kinek családja jelenleg is tulajdonosa, és »Gött János és fia Henrik« czég alatt, a brassói nyomdák közt az első helyet foglalja el.

CSARNOK.

A hirlapokról.

— Történeti forrástanulmányok. —

Gutenberg találmánya kétségkívül a világ egyik legzseniálisabbak egyike, melylyel nem vetekedhetik még a pusztaságon és a rengetegekből keresztülvágtató gőzparipa sem.

E találmány, mely korszakot alkotott az ember életében, lehetővé tett sok olyant, mely valójában az emberiségnek nemcsak javára válik, de nélküle ma már csak félkezű béna volna.

Nem szólunk a számtalan dologról, mit azzal előállíthatunk, csakis a hirlapokat nézzük.

Ma már úgy állunk, hogy nincs élet hirlap nélkül; sőt annyira mentünk e nemben, hogy nagyhatalomnak lett elismerve.

A hirlap, mely lehetővé teszi, hogy távol élő népekről, eseményekről a legrövidebb idő alatt bő, ha nem is egészen alapos (legalább nem mindig az) és hű, de legalább közvetlen a helyszínén történekről személyes információon alapuló tudósítást nyerjünk, nem új dolog.

A régi népek Krisztus előtt már évezredekkel ismerték az ujságot, hirlapot.

Az első helyen, természetesen, itt is, mint mindenben, a rómaiak állanak.

Nekik volt ugyanis legelőször és legtöbb hirlapjuk. Persze azt gondolnunk kell, hogy nem aféle betűkkel szedett és nyomott velinpapirosú hirlapot kell értenünk;

de azért a szó teljes értelmében mégis hirlap, vulgo: ujság volt az.

Még nem is igen gondolt más nemzet arra, hogy a fontosabb eseményeket, saját történelmét megírja: a rómaiak már törvényileg kötelezik erre a népet; sőt a főpapok és királyok korában (Krisztus előtt 800 évvel) kötelezve voltak a fontosabb dolgokat, a történeti idő pontos megjelölésével, táblákra jegyezni, melyek a népek közös használatára, nyilvánosan az utczaszögletekre és terekre, valamint nyilvános helyekre kitétek.

E táblák, vagy helyesebben mondva: évtörténeti lapok, a rómaiaknál egész az új-testamentom első századig álltak fön.

Ez időn túl aztán a hírek, fontosabb események, történeti dolgok naponta közhírré adtak a hivatalos személyiségek jelenlétében. Honnan aztán, nagyon természetesen, az eleven hirlapok által tudtul adatott hír és pletyka alakjában, nemcsak a közel, de a távol vidék lakóinak is.

A római régi lapok különféle nevek alatt irattak, de mindazonáltal megmaradt annak a tőszava: »Acta«. Így neveztek egyet: »Acta diurna urbis« (Városi napi-hírek); továbbá »Acta diurna« vagy »Acta populi« (Néplap) vagy »Acta urbana« vagy csak »Acta« vagy »Diurna«.

Hadrian császár titkos irnoka: *Sueton* történetirő (a Krisztus előtti évszázadban) írja, hogy *Julius Cäsar*, midőn először választatott meg konzulnak, meghagyta, hogy úgy minden városi hirt, mint a szenatus üléséről fölvett jegyzőkönyvet, a legszélesebb körben adják tudomására a népnek.

Cicero is, a híres szónok és író, egyik barátja: *Atticus*-hoz intézett levelében írja (és pedig *Julius Cäsar* rendelkezése előtt néhány évvel), hogy ő az »Acta urbana«-t egy bizonyos időig rendesen megkapta.

Hogy fogalmat alkothassunk magunknak a rómaiak műveltségéről, elég annyit fölhoznunk, hogy minden római családnak volt saját lapja, persze egy napló alakjában, melybe minden nevezetesebb dolgot, változást leirtak.

Cicero mondja (Krisztus előtt 63 évvel), hogy midőn *Catilina* összeesküvése ellen a tanukat a szenatus előtt kihallgattatta volna, jegyzőkönyvet vétetett föl arról. A jegyzőkönyveket három szenátor vezette, kiket ő nevezett ki. A jegyzőkönyvek aztán a szenatus irnokai által (valószínűleg papyrusra) száz és száz példányban leirtak és nemcsak Olaszországban, hanem a messze külföldön is szerte lettek osztva.

Julius Cäsar e rendelkezése azonban nem vergődhetett szélesebb alapokra és csak kötelességből tettek és adtak tudtul a népnek olyan dolgokat, a mit már eltussolni éppen nem lehetett. Csak midőn a megüresedett trónra *Tiberius* került, akkor vett ez »ujságírás« is nagyobb lendületet.

Tiberius alatt megesett aztán nem egyszer, hogy e hirlapok »második«, sőt »harmadik« kiadást is értek.

Ez ujságok, mi sem természetesebb, minthogy nagyon szűk körben mozogtak. Nem irtak másról, csak Rómáról és az igen közel fekvő helyekről.

De azért minden városnak volt saját »lapja« és

így, ha valaki éppen kíváncsi volt a szomszédból is tudni valamit, rendesen elfáradt oda és aztán ott megtudván a dolog mibenállását: otthon eleven ujság-nak csapott fel.

Az »Acta« rendes tartalma a következő volt:

Vezérczikk; ez szólott rendesen a belső politikáról, gazdálkodásról, a szenatus gyűléseiről és fontosabb tárgyairól. Sőt *Tacitus* azt mondja, hogy a lapban e rovat ért volna a legtöbbet.

Plinius egy leveléből, melyet *Tacitus*nak irt, megtudjuk, hogy maga a császár is ily módon adta tudtára rendeleteit alattvalóinak.

Traján császár egy izben rájött, hogy hivatalnokai megvesztegethetők és hűtlenek; legelső dolga volt az »Acta«-ban ez ellen lemenyörögni az ilyen hűtelen hivatalnokra a büntetés kilátását.

Egy másik rovat az igazságügygyel, ítéletekkel és tárgyalásokkal foglalkozott.

Ez »ujságok« is érezték azt, a mit mi is éreztünk a Bach-korszakban: a cenzurát.

Furcsa és mégis való, hogy ez a szó, ha nem is ilyen hangzással, de értelemben minden bizonynyal már régibb találmány. Már a despota *Domitian* tiltá el azt az ujságoknak, hogy mást közöljenek, mint a mit ő vagy hivatalnokai megengedtek.

Így egy izben, midőn egy összeesküvésnek nyomára jöttek, mely *Domitian* élete ellen volt tervezve, nem kevesebb, mint *hatezer* embert végeztetett ki a legbarbárabb módon.

Az »ujságok« persze kapva-kapták volna e szenzációt keltő kegyetlenségen; de ott állott az ókori despota és nem engedett a hatezer ártatlan lélekből többet beletenni a »lapba« *hatnál*. Ennyire redukálta le a hatezret.

Közölt továbbá az »Acta« születési, házassági és válópör-jelentéseket.

A mi e jelentéseket illeti, ne gondoljuk, hogy talán a születési hírek túlnyomó számban; dehogy! a minek legkevesebbnek, sőt fehér hollónak kellett volna lenni, az volt a legtöbb: a válópör.

Seneca, a híres filozófus, erre nézve iratai között megjegyzé, hogy nem jelenik meg egyetlen lap sem a nélkül, hogy válópöréről hír ne lenne benne.

A föntiek után jöttek a városi hírek; lett légyen az még oly jelentéktelen dolog is, az mégis befoglaltatott a lapban.

Igen kár, hogy azon lapokból számunkra nem maradt fön egy sem. Legalább közvetlen szemléletből győződhetnénk meg annak tartalmáról és kiállításáról.

A mit tudunk róluk, azokat is csak encyklopaediákból, feljegyzésekből és régi iratokból tudjuk. Így a többek közt az öregebb *Plinius* epochális művéből: »Természetrájából« tudhatunk meg egyet-mást.

Plinius »Természetrájából« igen érdekes dolgokat tudunk meg az »Acta«-ra vonatkozólag. Hadd álljon itt csak egynéhány hír:

»Azon napon, melyen *Milo*, ki *Cicero* védbeszédeiből ismeretes, a törvény előtt saját magát védte: *tégladarab-nagyságú jegek és esőcseppek estek*.«

»*Augustus* császár idejében és *Sylla* konzulátussága alatt, április 10-én *Hilarius* E. *Crispinus*, *Fäsula* város

egyik polgára, a kapitomba proceszsiót vezetett, hogy ott áldozzon. Az egész proceszsió azonban az ő családjából állott, mely kilencz gyermekből, ezek közül kettő leány, tizenkét unokaleány, tizennyolcz unokafiú és harminczkilencz dédunokából állott.»

A Tiberius császár ideje alatti csatában, a számos más között *Sabinus* római lovag is elesett. Még élt, midőn az ellenség ráakadt és így ő és rabszolgái is a börtönbe vettek. Ez eset előzménye és végéről a következő hír jelent meg a lapokban:

»Egy ilyen rabszolgának a kuttyáját semmi szín alatt sem lehetett ura börtönétől elvezetni. Éppen úgy maradt ott, fájdalmas nyöszörgéssel, urának holttesténél, midőn az kivégeztetett. Hogy az ebet valahogyan el lehessen csalni, a bámész tömeg közül annak valami ételdarabot dobott. A hű kutya szájába vevé az ételhulladékot és holt urának szájához tevé azt. Sőt midőn a tetem a Tiber folyóba vettetett, még akkor sem hagyta el a hű állat, hanem utána ugrott és partra igyekezett azt hozni.»

Továbbá: »Claudius császár idejében egy Phoenix-madár Rómába vitetett és ott a népnek közszemlére ki lett állítva.»

Annál már mi sem bizonyosabb, hogy e Phönix-madárral egy »hirlapi« kacsát járatott akkor valami élelmes »riporter«. Mert a régi egyiptusiai mithologiai madara, mely minden ötszáz évben egyszer saját magát elégeti, hogy hamujából megifjodva keljen életre: csak egy simbolikus jel volt a csillagászati évszakra és a csillagok járására és az örök ifjúság képlete.

Egy másik és igen jellemző ragaszkodást jelenti az alanti ujdonság. Tudvalevő, hogy az akkori lóversenyeknél, ruházatuk után, négy frakcióra oszlottak a jockeyk, u. m.: fehérek, vörösek, kékek és zöldek. Minden ilyen frakciónak meg volt a maga pártja és követője. Erről egy akkori »lap« a következőleg ír: midőn a napokban egy híres vörös lovas meghalt, egy pártjából annyira szívére vette ezt, hogy a holttest elégetésére felgyújtott máglyára veté magát.»

A hang, melyen egyáltalán az egész »lap« tartva volt, nem volt más, mint a rendes hétköznapi hang.

Ezek után, melyek jellemzőképpen elég érdekesek, kutatnunk kell, hogy mely módon állították hát elő ezen »lapokat«, hiszen akkortájt a mai modern technikai eszközöknek ugyancsak híján voltak.

Nem volt sem papír, sem betű, sem gép.

Mit csináltak tehát?

Talán kőbe vésték volna gondolataikat?

Ez nem lehet; mert nem is tekintve azt, hogy ez igen fáradságos, azonkívül még sok időbe is kerül ennek az elvégzése.

Meg aztán hová is tették volna e naponta megjelenő »ujságokat«.

Mivel erről sehol sem találunk feljegyzéseket, a feltevés terére kell lépniünk; a legbiztosabb az, hogy vagy falakra, vagy táblákra írták azt, a mit tudatni akartak a világgal. Az íráshoz is bizonyosan vagy valamelyes fekete folyadékot vagy kormot használtak.

Volt nekik hivatalos lapjuk is s hogy ez megjelenhessék, erről gondoskodott az erre berendezett hivatal, hol több száz irnok és fogalmazó dolgozott.

Ezt kétségbe vonni nem lehet, mert egy sirkő, melyet Rómában kiástak, világosan bizonyítja az ilyenek létezését.

Különben mint Curio Ciceronak írja, voltak Rómában egyének, kik »ujságírással« foglalkoztak, olyképp, hogy a lapokat lemásolták és azt a vidéki városokba küldték, melyért ezek, mi természetesebb, fizetésben részesültek.

E Rómában megjelent lapok azonban csak Julián római császárig ismeretesek, azontúl elvesznek a fonalak, melyet fölhalálni sehol sem lehet.

Mindenesetre érdekes volna megtudni sokkal többet a holt világ titkaiból ezt illetőleg.

Haraszthy József.

VEGYESEK.

Lapunk féléves előfizetőit, kiknek előfizetése e számmal lejárt, tisztelettel kérjük, sziveskedjenek előfizetéseiket idejekorán megújítani; egyben kérjük lapunknak úgy fővárosi, mint vidéki barátait, szerezzenek lapunknak minél több pártolót, hogy a magunk elé tűzött föladatoknak fokozott mérvben felelhessünk meg. Lapunk előfizetési ára oly csekély, hogy azt minden szaktársunk megrendelheti minden nagyobb anyagi áldozat nélkül. Azt hisszük, hogy lapunk barátai eddigi működésünkből eléggé meggyőződtek életképességünkről. Ha e képességet az anyagi pártolás fokozza, mind könnyebb leend előbbre vinni szakirodalmunk ügyét, melynek híveivé szegődtünk. Az előfizetési összeget (*egész évre 2 frt, félévre 1 frt*) kiadóhivatalunkhoz, legcélszerűbben postautalványon, a melyet mai számunkkal kapnak olvasóink, kérjük beküldeni.

Mellékleteink. Első mellékletünk egy műsor (első és negyedik oldal), kék kréta-papírosra nyomva és kék bronzporral bronzozva; a második egy Meghívó fej- és oldal-lécczel, mindkettő a Pesti könyvnyomda-részvény-társaság nyomdájából. — Harmadik mellékletünk tizennyolcz nyelvű ismertetés Krause Károly lipcei gépgyáros czég szabadalmazott vajakészülékéről.

Szakkörünk évi közgyűlése — mint a hivatalos részben olvasható — július hó 2-án, vasárnap délelőtt lesz. E helyen is kérjük tagtársainkat, hogy a közgyűlésen minél számosabban jelenjenek meg, nehogy a közgyűlést részvétlenség miatt még egyszer kellessék összehívni.

A Pesti Lloyd-társaság nyomdászemlékezete e hó 25-én üli meg, bizonyára az egész fővárosi nyomdászág részvételével, Gutenberg egyik kiválóan derék bajnokának: *Engel György* urnak félszázados nyomdász-jubileumát. Ha valaki, úgy *Engel* bizonyára megérdemli, hogy jubileumára üdvözlje őt minden igaz nyomdász, mert egész életét, működését az egyenes őszinteség, a kollegialitás és az alárendeltjeivel szembeni méltányosság jellemezte. Szívünkben sorakozunk tehát mi is az őt üdvözlők nagy seregébe! — Ezzel kapcsolatban említjük meg, hogy Engelt bécsi kollegái is meglepetésben fogják részesíteni félszázados jubileuma alkalmából.

Helyi ujdonságok. A *Corvina-nyomda* Révay-utcai épülete annyira haladt már, hogy nemsokára képes lesz a nyomda elhagyni az oly sokszor és jogosultan korholt rostély-utcai kaszárnya-helyiségeket és ide tenni át műkö-

M E G H I V Ó

Van szerencsénk Hársfalva s környéke mélyen tisztelt közönségét tisztelettel értesíteni, hogy évenként rendezni szokott nyári vigalmunkat ez idén is megtartjuk a Vadas-erdő helyiségében a

Hársfalvai Magyar Népkönyvtár

javára, most is Magyar-Nánási Helén urnő védnöksége alatt. E népszerű vigalmunkra tisztelettel hívjuk meg mélyen tisztelt czímedet családjával együtt.

Jegyek a Casino helyiségében válthatók

A tánczhoz Bencze Ferkó kedvelt zenekara játszik.

Belépti díj személyenkint 50 kr.

KARL KRAUSE, LEIPZIG.

Telegramm-Adresse: „Krausekarl, Leipzig“.

Karl Krause's Nuthapparatus,

D. R. Patent.

ist ohne Weiteres an jeder Krause'schen Ritzmaschine II anzubringen und sollte in keiner Cartonnagenfabrik fehlen.

Mittelst des Nuthapparates wird in diejenige Seite der Pappe, welche die Innenseite des Kastens bilden soll, eine Nuth eingeschnitten. Es lassen sich nun die Seitentheile des Kastens umbiegen, ohne dass sich an der Aussenseite ein Bruch oder eine Ritzstelle zeigt. Es gewinnt der Kasten dadurch sehr an Schönheit und Dauerhaftigkeit, und jedes Ueberkleben der Kanten mit Papier oder Stoff ist überflüssig.

Preis des complete Nuthapparates 60 Mark.

Appareil raineur de Karl Krause.

La figure ci-contre représente l'appareil d'invention récente de Karl Krause; il peut être adapté aux machines à tracer II de sa construction. Toutes les fabriques de Cartonnages devraient l'employer: avec cet appareil on fait une rainure, en enlevant plus ou moins de matière à volonté dans l'épaisseur du carton, de sorte qu'étant faite à l'intérieur on peut plier les parties de la boîte, sans qu'au dehors, il y ait la moindre trace, la moindre cassure; par suite la boîte est beaucoup plus jolie, plus durable et il n'est pas besoin de garnir les angles des parties repliées.

Cet appareil est indispensable pour fabriquer les boîtes pliantes.

Prix de l'appareil raineur complet 60 M.

Aparato "vaciador" de Karl Krause.

D. R. Patent.

Puede ser colocado tal como está, en todas las máquinas de rasguñamiento II de Krause y deberian emplearlo, todas las fábricas de cartoneria.

Por medio de este aparato "vaciador" se corta un vacío ó encaje en el carton, del lado que debe formar el interior de la caja, de tal manera, que doblando luego dichos lados de la caja y al ser formada esta, no se observa por la parte de fuera, rotura ni rasgadura alguna.

De este modo las cajas resultan mucho mas bonitas y durables, haciendose innecesario, el pegar por encima, con papel ó tela, los cantos de las mismas.

Precio completo del aparato "vaciador" M. 60.

Karl Krause's Grooving Apparatus.

This Appliance can be fixed to any of Karl Krause's Scoring Machines No. II, and ought to be used by every Box Maker. By this appliance the boards are grooved or mortised, so that after bending the sides of the box, it does not shew any scores on the outside. Through this operation the box gains considerably in appearance and strength and the expensive pasting over of the scored edges is entirely avoided.

The complete Grooving Apparatus costs £3 each.

Apparecchio per la tracciatura ad incavo

DEL CARTONE

Costruzione Brevettata.

Questo sistema sostituisce vantaggiosamente la tracciatura semplice, ottenendosi una tracciatura ad incavo, che permette la piegatura del cartone verso l'interno delle scatole senza che all'esterno si presentino dei segni di tracciatura.

Le scatole acquistano quindi maggiore solidità ed eleganza e l'incollatura con nastri od altro degli angoli per coprire la tracciatura esterna si rende superflua.

Prezzo dell'Apparecchio completo: 60 Marchi.

Karla Krause-a přístroj drážkovací,

něm. říš. patent chráněný,

jest bez odporu nutným ku každé Krauseově nakrojovačce čís. II. a neměl by v žádné továrně na krabice scházeti.

Drážkovacím přístrojem zařizuje se drážka na oné straně lepenky, jež má tvořiti vnitřní stranu krabice. Tím lze pak postranní části krabice ohnouti, aniž se vně lom neb trhliny objeví. Tím získá krabice na vzhledu i trvanlivosti, a jakékoli přeřezování hran jejich papírem neb látkou jest zbytečné.

•Cena úplného přístroje drážkovacího 60 marek.

Krause Károly vájó- (Nuth-) készüléke,

ném. bir. szabadalom,

minden Krause-féle II-es karczológépre illeszthető és egy dobozgyárban se hiányozzék.

E készülék segítségével a lemez azon oldalára, mely a doboz belsejét képezze egy mélyítés vágatik ki. Ezáltal a doboz oldalrészei behajthatók anélkül hogy külsejükön hasadás vagy karczolás nyoma mutatkozzék. A doboz szépség és tartósság tekintetében nyer és felesleges az éleket papírral vagy szövettel bevonní.

A teljes készülék ára 60 Márka.

GROEF-TOESTEL VOOR CARTONWERKERS

van KARL KRAUSE te Leipzig,

gepatenteerd van het Duitsche Rijk.

Dit toestel kan gemakkelijk aan de Ritzmachine no. II, van genoemde firma, bevestigd worden, en is in elke Cartonfabriek onmisbaar; hiernede wordt aan de binnenzijde van het te maken voorwerp eene groef ingesneden, zoodat men de zijstukken kan ombuigen, zonder dat aan de buitenzijde eenige breuk of beschadiging te bespeuren is. Het voorwerp wint daardoor zeer in netheid en duurzaamheid, en maakt zelfs het omplakken der randen met papier of linnen onnoodig.

Prijs van het geheele toestel 60 Mark.

Karl Krause'n Uurroskone

S. V. Patenti.

Tämän koneen voi asettaa jokaiseen Krause'n ritsauskoneeseen II ja on tarpeellinen jokaisessa kotelotehtaassa. Uurroskoneella leikataan uurros siihen laitaan pahvissa, joka tulee muodostamaan kotelon sisäseinän. Tätten voidaan taivuttaa kotelon sivuosat niin ettei murrosta tahi uurretta huomata niitten ulkopuolella. Kotelo tulee tätten myös vahvaksi ja somaksi, eikä kaippa laitojen peittämistä paperilla tahi muulla aineella.

Uurroskoneen hinta on 60 R:mk.

Karl Krauses Fugeapparat,

Tydsck Rigs-Patent,

kan uden videre anbringes paa enhver af Krauses Ridsemaskiner II og burde ikke savnes i nogen Cartonagefabrik.

Ved Hjælp af Fugeapparatet indskæres i den Side af Pappen, som skal danne Æskens Inderside, en Fuge. Æskens Sidedele kunne nu ombejges, uden at der paa Ydersiden viser sig noget Brud eller noget Mærke af Ridsningen. Æsken vinder derved i Udseende og Styrke, og enhver Beklædning af Æskekanterne med Papir eller Pap er overflødig.

Prisen for det komplette Fugeapparat er 60 Mark.

OPATENTOWANY APPARAT

do narzynania zióbków w tekturze

Karla Krause w Lipsku,

może być zastosowany bez żadnego ambarasu do każdej Krausowskiej Rycmaszyny № II, i każda fabryka kartonazy apparat ten nabyć powinna.

Za pomocą tegoż aparatu wyrzyna się w tekturze, od strony wewnętrznej pudełka, żłobki, które ułatwiają następnie zaginanie boków, nie uwydatniając na zewnętrznej stronie pudeła linii żłobkowanych. Tem samem pudło zyskuje na wygładzie i trwałości, a zarazem wszelkie oklejanie brzegów papierem lub materyą staje się zbytecznym.

Cena kompletnego aparatu do żłobkowania Marek 60.

Karl Krauses Nuthapparat,

D. R. Patent,

kan uden videre anbringes paa alle Krauses Ritzmaskiner II og burde ikke mangle i nogen Cartonfabrik.

Ved Hjælp af Nuthapparatet skjæres en Revne i den Side af Cartonon, som skal danne Æskens Inderside. Æskens Sidedele lar sig nu bøje om uden at der vises Rift eller Revne paa den ydre Side. Æsken vinder derved meget baade i Udseende og Varighed og enhver Overklæbning af Papir paa Kanterne er overflødig.

Prisens paa et komplet Nuthapparat er Mk 60.

مقطع كارل كراوس

ان هذا المقطع يمكن وضعه على حاله في كل آلات الحد
نمرة ٢ لكارل كراوس و يقتضى استعماله في كل معامل
علب وسائر فلاقات المقوى اى الكرتون.

وكيفيت استعماله هو ان يتجسد بالمقطع على المقوى
حدا من شأنه ان يشكل هيئته داخل العلبه ثم يطوى
اقسام العلبه من دون ان يكون من خارج ادنى كسر او
تخديش و بهذه الصورة تكون العاية اكثر ظرافة و متانة
ولا حاجة للصق الزوايا و القرانى بوزق او بقماش.

تتم المقطع ستون م.

كارل كراوس في لايبسيغ.

ΕΓΚΟΠΤΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ ΚΑΡΟΛΟΥ ΚΡΑΟΥΖΕ

(ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΥΡΕΣΙΤΕΧΝΙΑΣ ΠΑΡΑ ΤΟΤ ΓΕΡΜ. ΚΡΑΤΟΥΣ)

Η μηχανή αυτή δύναται άμείωως να προσαρμοσθή εις πάσαν σχαστικήν μηχανήν Κραούζε άρ. 2, εινε δε άπαραίτητος εις πάν έργαστάσιον προς κατεργασίαν χαρτωνίου.

Διά τής μηχανής ταύτης εις έκείνο τό μέρος τοῦ χαρτωνίου, όπερ φ' αποτελέση τήν έσωτερικήν επιφάνειαν τοῦ κυτίου, γίνεται έγκοπή, ήτις διευκολύνει τήν κάμψιν τών πλευρών τοῦ κυτίου χωρίς να φαίνεται έξωθεν θλάσις ή σχάσις. Όβτω δε τό κυτίον γίνεται κομψότερον και στερεώτερον, άποβαίνει δε περιττή ή επικάλυψις τών άκρων διά χάρτου ή ύφάσματος.

Τιμή τοῦ μηχανήματος πλήρους 60 μάγκα.

Apparelho para fazer ranhuras de Karl Krause

D. R. PATENT

Pode ser applicado a todas as machinas de traçar II de Karl Krause, e deveria ser empregado por todas as fabricas de cartonagem.

Por meio d'este aparelho faz-se no cartão, do lado interior das caixas, as ranhuras necessarias que facilitam a dobragem dos lados das mesmas, sem que as quinas se rompam. D'esta forma as caixas ficam muito mais perfeitas e duradouras, dispensando-se a collagem de cantos de papel ou tela.

Preço do aparelho completo: Marcos 60.

ПАТЕНТОВАННЫЙ АППАРАТЪ

ДЛЯ НАРѢЗКИ ЖЕЛОБКОВЪ ВЪ ПАПКѢ, ФАБРИКИ

КАРЛА КРАУЗЕ ВЪ ЛЕЙПЦИГѢ,

можетъ быть примененъ безъ малѣйшаго затрудненія ко всякой Краузовской нарѣзочной машинѣ № II (Ritzmaschine № II), и каждой картонажной фабрикѣ полезно запастись этимъ аппаратомъ — Помощью сего аппарата нарѣзывается въ папкѣ съ внутренней стороны коробки желобки, которые затѣмъ облегчаютъ загнание краевъ, не обнаруживъ на внешней сторонѣ коробки желобчатыхъ линий. Такимъ образомъ коробка красивѣе и прочнѣе, а вмѣстѣ съ тѣмъ и лишне всякое оклеиваніе краевъ коробки бумагою или матеріею.

Цѣна аппарата — 60 марокъ.

Karl Krauses Nutapparat,

D. R. patent,

kan utan vidare anbringas på hvarje Krauses ritzmaskin No II och bör icke saknas i någon kartongfabrik.

Medelst nutapparaten göres en inskärning på den sidan af pappen, som skall bilda kartongens inre sida. Härefter åta kartongens sidostycken vika upp sig, utan att pappen brister på utsidan. Kartongerna vinna härigenom så väl i utseende som styrka och all öfverklistring af kanterna med papper eller tyg blir härigenom öfverflödig.

Pris för I komplett Nutapparat 60 Mark.

ذآنا الماتيادة يدينه اختراع برامى اعطا ايدى اعلان
شارل قراوزه ذك بو كره ليمسيك نام شهرده اختراع
اينديكى (appareil a rainure) تسميه اولتان او بقولتى
مخترع مومى انيك اولجه اختراع اينديكى ايكي يومرولو
machine a erafler) تعبیر ایدیلان چیرکی ماکنه سنه
علاوه ایدیلده یملوب هر مقوا قوطی فابریقه سنده
موجود بو لمشلردر اشبو ما کنه اینه قوطیلرک دروتی
تشکیلده تعیین اولتان طرفه بر اویغو چکیلهرک خارج
طرفته بر درلو مضرت وبا بر درلو اثر بر اقلقمسیرین درت
طرفی بو کیله بیلور بو صورتده قوطینک کنارلرینه کافه
و بز بایشدیر مغه لزوم او لمقسزین زیاده کوزل و طیانقلی بر حال
کسب ایدر.

فیاتی التمشى مارقدنر.

dését. Együttal megemlítjük, hogy a nyomda vezetősége Párisban a Marinoni-gyárban több színű rotációs gépet rendelt, melylyel újívtól fogva a képes »Neues Politisches Volksblatt« című napilapot fogják előllítani, utánozva a »Szabad Szó«-t. — A *Légrády testvérek nyomdája* is otthagya régi nádor-utczai helyiségét és — mint halljuk — saját nyomdahelyiséget épített a külső váczí-úton. — A *Pallas* részvénytársaság Augsburgból hozat rotációs gépet, melyet legközelebb fölállítanak, valószínűleg a nagy lexikon nyomtatására.

»**Hazánk**« irodalmi és könyvnyomda-részvénytársaság címmel új vállalat alakult, melynek alapítói már meg is tartották a »Köztelken« értekezletüket. A vállalat 600.000 korona alaptőkével indul meg, melynek felét az alapítók jegyezték, a hátralévő 300.000 korona beszerzésére 400 koronás részvények bocsátatnak ki. A lársulat igazgatóságába az első három évre megválasztattak: Baross Károly, Bedő Albert, Bernát István dr., Bujanovics Sándor, Cserháti Sándor, Fábian János, Forster Géza, Forster Lajos, Hollán Ernő, Kiss István, Kvassay Jenő, K. Liphay Sándor, Losonczy Mihály, Máday Izidor és Ney Béla. — Az üzlethelyiség a Köztelek épületében lesz; a vezérigazgatói tisztelet — hallomás szerint — Baross Károlyra fogják ruházni. A vállalat napilapot is fog kiadni.

Vidéki munkák. A vidékről megbírálás végett beérkező kollekcziókat — megvalljuk — mindig félve bontjuk fel. Hozzá vagyunk szokva és szinte előre sejtjük, hogy oly munka fog szemünk elé tárulni, a melyet már elégszer láttunk: tipografiai nyaktöréseket, erőszakoskodásokat. Nagy halmaz körzetek izléstelenül egymásra rakva, rengeteg színek ugyancsak izléstelenül megválasztva, mely a jó szedést is képes volna elrontani, hanyag beosztás: ez a legtöbb vidéki munkának signaturája. Pedig már többször tanácsoltuk jóakarólag, hogy hatáskörét ne lépje túl senki, maradjon mindenki szakismeretének korlátai között és csak az induljon előre, a kibén ambíció mellett van annyi önbizalom, hogy ismeri a helyes irányt, melyet követnie kell, ha sikeresen akarja szakismeretét fejleszteni és abban előrehaladni. Mindenesetre csak óvatosan szabad a cél felé törekedni: kezdetben csak keveset szabad ahhoz hozzá tenni, a mit tudunk és ha lassacskán fogjuk ismereteinket megtoldani, akkor soha sem fogja annyi rossz munka a sajtót elhagyni, mint az ma tényleg történik. És mi nem fogjuk félve fogadni a megbírálás végett hozzánk érkező gyűjteményeket, mert akkor szigorú tárgyalosságunk mellett sem mondhatunk majd kellemetlen dolgot, a mi elől most sokszor legjobb akaratunk mellett sem térhetünk ki. Örvendünk, hogy most kifejtett nézetünkkel teljesen találkozik *Kollár Antal és fia* bajai könyvnyomda-tulajdonosoknak felfogása, a mi a hozzánk beküldött nyomtatvány-kollekczióban élénken nyilvánul; és ez volt indító oka a fentiek elmondásának, jobban mondva ismétlésének. Egyszerű, tiszta munka jellemzi a gyűjtemény minden egyes darabját; látszik, hogy könnyedséggel, megerőltetés nélkül vannak a sorok és betűfajok megválasztva és összeállítva; dísz, körzet csak nagyon kevés és csak ott, a hol szükséges. Könnyítve van a betűk összeválogatása az által, hogy a szedő egyforma karakterű betűket használt mindenhol. A mellékelt nagy terjedelmű füzetek szintén szép, egyöntetű betűkkel vannak mindvégig szedve és beosztva. Az előforduló táblázatok szépek. A »Batyú-bál« meghívó, a mely egyszerű, ép oly tetszetős. A kath. nőegylet meghívója szinte sikerült, csak kár volt a »Táncszéltélyre« *antiqua-sort* a kizárólag mediaevalból szedett sorok közé keverni. Itt már megengedhető lett volna valami díszbetű. A Cisterci-rend tanmenetében miért van minden címorsó *végig* ritkítva? Mint látjuk, az »I. osztály« sor miatt történt, hogy két egyforma sor ne kerüljön egymás alá. Bátor-

ran lehetett volna a másodikat ritkítatlanul használni, annál is inkább, mert 50—60 sor megmaradhatott volna természetesen szépségében. Mi a ritkított soroknak egyáltalában ellenségei vagyunk és csak egyetlen álló egyes soroknál ajánljuk a spácziumok használatát és itt is csak akkor, ha kikerülhetetlen. Az említett soroknál pláne egészen felesleges volt, mert az már teljesen mindegy, hogy a sor 8, vagy 7 ciceró széles. A sok közül még csak a takarékpénztár évi jelentésére van ama megjegyzésünk, hogy a fenti elválasztott fejsorokat »Mérleg- és vagyon kimutatás« teljesen össze kell futtatni, minden választó jel nélkül, a kötési hézag pedig az oldalára rakandó. Ismétljük, hogy a gyűjtemény teljes meglegedésünkkel találkozott és óhajtanok, hogy a többi vidéki nyomda is ez irányt követné. Hozzáfűzzük még, hogy sok fővárosi nyomdának is bátran lehetne ezt némely esetben ajánlani.

Curiai döntvény. Közlelről érdeklő nyomdatulajdonosainkat s azért ide igtatjuk a közelmúltban a budapesti kir. törvényszék által hozott és a kir. tábla s a Curia által is helybenhagyott következő határozatot: »Társszerkesztők lapjuk nyomtatási költségeiért egyetemes fizetési kötelezettséggel tartoznak, bár csak az egyik szerkesztő tette volna is a megrendeléseket.«

Regény mint bérlemény tárgya. A m. kir. Curia A. Árminnak a kincstár elleni igényperében következőkép határozott: A másodbíróóság ítélete megváltoztatik és az első bíróóság ítélete hagyatik helyben. Indokok: L. Manó tanúsította ugyan, hogy felperes a kereseti ingókat a C) alatti szerződés alapján K. Samu végrehajtást szenvedőtől megvette és ugyancsak bérbe adta; a C) alatti szerződés azon tartalma azonban, hogy felperes a végrehajtást szenvedőtől nemcsak a butorokat, hanem még a regényeket és az »Über Land und Meer« folyóiratokat is megvette és egyidejűleg a végrehajtást szenvedőnek bizonytalan időre bérbe adta, azt mutatja, hogy felperes és végrehajtást szenvedő a C) alatti adásvevési és bérleti szerződést, a hitelezők kijátszása céljából, pusztán színleg kötötték meg; mert valószínűtlen az, hogy valaki az általa eladott regényeket és folyóiratokat, melyek bérlemény tárgyaül szolgálni különben sem szoktak, az eladáskor azonnal bérbe vegye. A. L. Manó tanú vallomását tehát a kereseti ingók megvételére és bérbeadására részbizonyítékul elfogadni nem lehet. (1893. márczius 3-án, 8313. sz.)

Mitroviczán egy új horvát nyomda-részvénytársaság nyílt meg, melynek teljes nyomda-berendezését az Első magyar betűöntőde-részvénytársaság szállította. Ezen tény annyiban örvendetes a magyar iparra nézve, minthogy eddig a horvátok magyar gyártmányról tudni sem akartak.

A lapkiadó munkatársainak. Gordon Bennet, a legnagyobb amerikai újságnak, a »Newyork-Herald«-nak kiadó-tulajdonosa, fényes ajándékkal lepte meg azokat, a kik lapjánál dolgoznak. A lapban ugyanis kijelentette, hogy a »Newyork-Herald«-ot azoknak ajándékozza, a kik a lapnál dolgoznak. Valamennyi munkatárs, szerkesztő, levelező, még az expediciós leányok és a kiadóhivatali szolga is egy, állásuknak megfelelő részét kapják a lap jövedelmének. Hogy milyen nagy ez az ajándék, arról fogalmat alkothatunk magunknak, ha tudjuk, hogy a »Newyork-Herald« hétköznapokon harminczhat, vasárnapon ötven oldalon jelenik meg óriási formátumban, hogy — a párisi és londoni külön kiadásokat nem számítva — naponkint százkilenczvenezer példányban nyomják ki és hogy évi tiszta jövedelme hat millió frank. — A megajándékozott munkatársak most konzorciummá alakulva tartják fenn a lapot és a konzorcium elnökévé Benne-t tették.

Hírlap-előfizetők ingyenes biztosítása. A lipcei »Törvénykezési Lap« az Urania biztosító-társaságnál előfizetői mindenikét baleset ellen 600 márka erejéig biztosította

mely összeg a teljes munkaképtelenség vagy elhalálozás bekövetkezése esetén fizetetik ki s nemcsak Európán belüli utazások, hanem a rendes foglalkozás közben felmerülhető balesetek bekövetkeztével is érvényes.

Hírlap-jubileum. Május hó 23-án ünnepelte a legrégebb angol hirlap, a »British Presse«, fönállásának 231-ik évfordulóját. Megindított 1662. május 23-án »Heti tudósítások Olaszország, Németországból stb.« cím alatt. A »London Gazette« három évvel később keletkezett.

Az első trust a nyomdászati szakban. A »trust« elnevezés alatt ismert kárhózas szövetségek — az amerikai gyári termelés eme újabb fatyúhajtása — szakmánkban is kezdenek tért foglalni. Nemrégben a newyorki betűöntődékek léptek szövetségre, hogy »regulázzák« termékeik árát, persze csak fölfelé, most pedig azt olvassuk külföldi szaklapokban, hogy Cincinnatiban az accidens-nyomdák, litográfiai és metsző-intézetek tulajdonosai is alakítottak ily trustot 6—10 millió dollárral Cincinnati Job Printing Association cím alatt. Cincinnati városa 150 grafikai cégének majdnem fele részese a szövetségnek, melynek célja »rendszeresebb és olcsóbb üzletvezetést« elérni, a kisebb üzleteket agyonnyomni és csak néhány nagyobb nyomdának működtetését megengedni bizonyos időszakokban. Gyönyörű állapotok!

Tipografski Wesnik cím alatt Belgrádban új nyomdászati szaklap jelenik meg, a melyet a belgrádi szaktársak adnak ki. A lap kéthetenként jelenik meg s a szerb nyomdászati viszonyoknak hű öre és képviselője.

Papirgyártási statisztika. Németországban 1891-ben 1443 papirgyár volt, melyek 975 papir-géppel dolgoztak. Ezen 1443 gyár 70,000 munkást foglalkoztatott s összesen 4.800,000 mmáza papirt készített. A világon összesen körülbelül 4514 papirgyár létezik s így a németországi papirgyárak ezen összegnek egy negyed részét teszik; az Egyesült-Államokban 859, Franciaországban 473 papirgyár létezik, ezután jön Ausztria-Magyarország, Angolország, Olaszország, Spanyolország, Oroszország, Svéd- és Norvégország, Belgium és Németalföld. A világ összes papirgyárai 20—44 millió métermáza papirost gyártanak évenként, mely mennyiség fele nyomtatásra, egy nyolczada írásra, a többi rész pedig csomagoló-, kárpit-, selyem-, színes és luxus-papir gyártásra használtatik föl. Németországnak van legnagyobb papirkivitele, a mennyiben 1891-ben 90.271,000 márkányi értékű papir- és papirárú vitetett ki; utána következik Anglia, Ausztria-Magyarország, Franciaország, Svéd- és Norvégország.

HIVATALOS RÉSZ.

Kérelem. Szakkörünk bizalmi férfait ez úton is kérem, szíveskedjenek *csütörtökön* (június 22-én) este 7 órakor *Schmidt István* vendéglőjében, a Szakkör új választmányának kijelölése ügyében tartandó értekezleten okvetlenül megjelenni.

A titkár.

Május hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda 2.70, Athenacum 10.50, Brózsza 1.20, Buschmann —.70, Czettel és Deutsch 2.70, Franklin 5.40, Fischer és Mika —.60, Kálmán M. és társa —.90, Légrády 1.50, Markovics és Garai 1.20, Neumayr 1.20, Orsz. Ért. 1.80, Pallas —.60, Posner 1.20, Részvény 12.30, Rózsza 11.60, Toldy —.60, Várnai —.90. — Egyesek: Salamon J. 1.20, Schornstein J. —.30, Reisinger J. —.60, Grosz J. —.90.

KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRE.

MEGHIVÁS.

A »Könyvnyomdászok Szakköre« 1893. évi július hó 2-án, vasárnap délelőtt 10¹/₂ órakor, a Schodl-féle vendéglőben (Kerepesi-út és Eszterházy-utca sarkán)

harmadik (XI.) rendes évi közgyűlést

fogja megtartani, a melyre a t. tagok ezenel meghivatnak.

NAPIREND:

1. Titkári jelentés a Kör működéséről.
2. Pénztárnok jelentése a Kör pénzbeli ügyeiről.
3. Háromtagú számvizsgáló-bizottság választása.
4. Tisztségviselők újjáválasztása.
5. Az alapszabályok részben való módosítása.
6. Netáni indítványok és kérdéseik.

Tekintve, hogy alapszabályaink értelmében a közgyűlés határozatképességéhez a tagok egyharmadának jelenléte szükséges, a Kör t. tagjait kérjük, hogy a közgyűlésen minél nagyobb számban megjelenni szíveskedjenek, hogy a közgyűlés megtartható legyen.

Az alapszabályok 13. §-a értelmében indítványok a közgyűlés előtt 8 nappal nyújtandók be a választmányhoz; e szabály alól csak oly sürgős természetű indítványok képezhetnek kivételt, melyeknek sürgősségét a közgyűlés elismeri.

Budapest, 1893. június hóban.

A választmány.

Körünk megkeresésére Krecsányi Ignác ur, a Krisztinavárosi szinkör igazgatója a nyári szini évadra kedvezményes árú jegyeket engedélyezett tagjaink részére. — E kedvezményes árú jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként egy krajczárért kaphatók Pethő Sándor urnál (Franklin), Wózner Ignác urnál (Részvénnyomda), Schwind Béla urnál (Pester Lloyd), Steiner Adolf urnál (anyaegylet).

Mérsékelt jegyárak:

Nagy páholy	3 frt.	I. rendű körszek	35 kr.
Zsölyszek	90 kr.	II. »	30 »
I. rendű zártszek	70 »	Földszinti bemenet	30 »
II. »	55 »	Karzati zártszek	30 »
III. »	40 »		

Vasárnap, valamint jutalomjátékoknál földszinti bemenetre jegyek nem adatnak ki.

* *

Feld Zsigmond úr, a városligeti szinkör igazgatója szintén kedvezményes jegyeket engedélyezett. A mérsékelt jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként 1 krért kaphatók Rencsisovszky Ferenc pénztárosnál (V., hold-utca 7) és a fönt megnevezett bizalmi férfiaknál, valamint Steiner Adolf anyaegyleti számvivónél.

Mérsékelt jegyárak:

Földszinti páholy	3.—	Zsölle	60 kr.
I-só emeleti páholy	2.50	Földszinti zártszek	50 »

Vasár- és ünnepnapokon, úgymint vendégszerepléseknél csak lehetőség szerint.

A lap szétküldését illető reklamációk *Gelléri Mihály* urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénytőm, Hold-utca 7) intézendők.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdánkenti elarusításával a fővárosban s KUBAN J.colporteur van megbizva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétszeri közlésnél 30, hat-szori közlésnél 15% engedetetik.

A t. házipénztáros urakat tisztelettel kérjük, hogy a tagsági illetekeket pontosan szedjék be és szállítsák be *minden hó 10—12-ig* az üzletben alkalmazott *összes szak-köri tagok névjegyzéke kísérelében Rencsisovszky Ferencz* pénztároshoz (részvénynyomda), *mert az a tag, ki két hónappal hátralekban van, nem kap Grafikai Szemlét.*

Az 1848/49-iki ereklye-muzeumba, mely *újév óta új helyiségben van,* — a Károly-körút és dohány-utcza sarkán, (Huszár-ház) *Körünk tagjai részére még kaphatók 15 kros kedvezményes árú belépő-jegyek Rencsisovszky Ferencz* szakköri pénztárosnál a részvény-nyomdában (V. ker., hold-utca 7.)

Tagok névsora.

Tiszteleti tagok:		Fiedler Károly	135 Kurtnecker Ferencz	Szabó Dezső
Ács Mihály		Frankl Adolf	Kőrösi József	Schmidt István
Falk Zsigmond lovag		Frech Sándor	Kohn Sándor	Scholtz János
Firtinger Károly		Friedrich Ede	Kenyeres Jónás	Swoboda István
Hornyánszky Viktor	70	Fürtös Ármin	Kese Gergely	223 Schwind Béla
5 Imreh Sándor		Fodor Árpád	140 Krammer Lipót	Schuster Ágoston
Lang József		Forberger Pál	Kohn Lévi	Szép Mihály
Pusztai Ferencz		Fürth Mór	Kollmann József	Salamon József
Tanay József	75	Grósz Ferencz II.	Lévay Pál	Stalla Márton
		Genda József	Láng Géza	230 Sándrik Sándor
		Gelberger Mihály	145 Lehóczky Dezső	Szentkirályi Márton
		Gelléri Mihály	*Lipnyiczky Károly	235 Szikora János
		Grün Ignác	Löblovitz Zsigmond	Spitz Adolf
		Götz József	Lamberger Gusztáv	Schweiger Mór
Rendes és pártoló tagok:		245 Grócz Ernő	Leimetter János	Striska Ede
Agnelly Béla		Gyöngyössi Sándor	150 Lövy Simon	Szóllósy Károly
10* Aigner Antal ifj.		Goldstein Adolf	Lövy Adolf	240 Safesák Rezső
Aigner József id.		Gibicz Imre	Lubik Zoltán	Schwartz J. István
Aigner József ifj.	80	Grünfeld Kálmán	Lippert István	Schlesinger Mór
Angély József		Gang Károly	Ligeti István	Scheicher Géza
Antók János		Gyarmathy Ferencz	155 Lugmayer György	Simon János
15 Arleth József		Grósz József	*Lövey Nándor	245 Schumi Rezső
Augenfeld Miksa		Glück Béla	Ligeti Jenő	Schwarz József II.
Austerweil Sándor	85	Gajárszky Ödön	Losigon József	Schneider József
Balla Ferencz		Galbavy Ignác	Madarász János	Staudt Ferencz
Balogh Géza		Gleichner Károly	Márton Jenő	Szűcs László
20 Balogh István		Gutmann Jakab	Mahr Ferencz	250 Szénássy József
Bagyura János	90	Grósz Ferencz I.	Mayermik Miklós	Schwandtner Lajos
Bachrathy Nándor		Goldstein Albert	Morócz Jenő	Silberwerk Ignác
Bauer Ferencz		95 Heiszer Pál	160 Marich Ágoston	Szabó István
Bauer J. M.		Herz Izidor	Márton Jenő	Schorstein Jakab
25 Bauer Károly		Heller Ignác	Mahr Ferencz	255 Szimhart Imre
Bauer Ignác		Hill József	Mayermik Miklós	Schwarz Pál
Baura Antal		Hedrich Antal	Molnár Gyula	Simon József
Baura Sándor		105 Haraszthy József	Molnár Béla	Stern Lipót I.
Bellon Károly		Höngig Lajos	Molnár István	Stern Lipót II.
30 Benes Sándor		Hörváth Antal	Melbinger Antal	260 Strausz Arthur
Benkő László		Höresig Gyula	170 Marosán János	Szűcs János
Bendtnér József	100	Höllinger István	Mininger Károly	Szakácsi Ede
Berts Géza		110 Haas Manó	Manheimer Ármin	Schelken József
Beczka Antal		Iby Győző	Mitterszky József	Simon Jakab
35 Berger Samu		Illés István	Müller Ágoston	Strompf Gyula
Berger Illés		Jándy Imre	175 Mihók Gyula	Schwarz Gábor
Böhm Adolf		Janda Gyula	Neufeld Mór	Sonnenfeld Ignác
Boncze Tivadar		115 Járdai Sándor	Németh Kálmán	Szabados Emil
Bujnovszky Rezső		Jelinek Emil	Nagy Zsigmond	Szokolay János
40 Csatáry Sándor		Jungi Ferencz	180 Nagy Gyula	Stefáni József
Csecsotka Károly		Koncsur Gusztáv	Novák László	Tomek Jakab
Cselesnik János	110	Karch Lipót	Novotha László	Téri Sándor
Cséry István		115 Kulbe Károly	*Nitsch Alajos	Takács Lajos
Csillag Fülöp		Klein Adolf	Németh H. Antal	Török Béla
45 Csorda Ferencz		Kokály Ignác	185 Ócska Ignác	275 Tomka Antal
Darida István		Kirmann Benő	Oravetz Gyula	Türke Antal
Darula Arnold	115	Káim János	Pamuk Ferencz	Ungerleider Mihály
Darvas Adolf		120 Keményffy Dezső	Panker Sándor	Vecsery Lajos
Dapsy Károly		Klein József	Plachy Lajos	Varga Géza
50 Dobler Károly		Kiss Károly	190 Parizek Ferencz	280 Vajtsek Sándor
Effenberger Ödön		Kaufmann József	Pethő Sándor	Varga Dezső
Egedy Antal		Krausz Soma	Pataky István	Varga József
Ehrenfeld Zsigmond		125 Klein Henrik	Pechnig István	Virágh Sándor
Ertl Sándor		Kribusz Ödön	185 Popovios Dezső	Vass Károly
55 Farkas Ambrus		Koór József	Pozsonyi Ferencz	285 Vancsora István
Farkas Ignác		Krausz Manó	Pázmány János	Wohlmuth István
Faliznyó István		Keller Antal	Pollák Jakab	Wóznér Ignác
Fazekas Alajos		130 Kruschek Antal	Pásztor János	*Weber György
Fekete Ferencz		Kipian Ödön	200 Poldini Ede id.	Weinfeld Simon
60 Fellner János		Kronits Ljubomir	Pollacsek József	Weinfield Károly
Feldmann I. Pál		Köhler János	Puccetti Károly	Weisinger István
Feldmann Mór		Klenótzky József	Preisich Jakab	Wachsmann Antal
Flach Ferencz			Ribáry Károly	Wagner Antal
Fleischmann Izidor			205 Radnai Mihály	Weismann Zsigmond
65 Filach Géza			Rencsisovszky Ferencz	285 Weisz Bernát
			Riegl Gyula	Weiser János
			Rothmann Samu	Weisz Henrik
			Rusz Mátyás	Weisz Antal
			210 Roth Lipót	Wagner Károly
			Radnay Vilmos	300 Walter Ernő
			Rosenblüth Béla	Weiszbürg Dezső
			Rosenberg Izor	Weinberger Dezső
			Rosenberg Miksa	Roth Antal
			215 Rétey Antal	Wandra Lajos
			Reisinger István	Zimmermann Márk
			Regitkó Márton	305 Zimmermann Rezső
			Spitzer Márk	Zahumenszky Géza
			220 Stankovits Imre	

* A csillaggal jelölték pártoló tagok.

Bevételek.

Mérlegszámla 1892 évi május 1-től 1893 évi április 30-áig.

Kiadások.

Pénztári áthozat 1892. április 30-áról	683.86	Mulatságokra	1096.08	
5 darab hitelszövetkezeti részjegy, à 5 frt	25.—	Nyomdászamlák	103.20	
2 » Gutenberg-részvény, à 25 frt	50.—	5 darab hitelszövetkezeti részjegy, à 5.—	25.—	
Tagsági járulékokban befolyt:		5 » » átiratása	—50	
Államnyomda	28.—	Gutenberg-szoboralapra	50.—	
Athenaeum	140.60	Ajándékok	29.—	
Brózsza	10.80	Különféle vegyes kiadások	48.58	1352.36
Buschmann	11.70	Készpénz 1893. évi április 30-án		784.74
Czettel és Deutsch	26.20	5 darab hitelszövetkezeti részjegy, à 5.—		25.—
Egyetemi nyomda	4.80	2 » Gutenberg-részvény, à 25.—		50.—
Fischer és Mika öntöde	4.40	Baross-szobor		—30
Franklin	43.50			
Gutenberg	3.80			
Hornyánszky	19.70			
Hungária	8.70			
Kálmán M. és társa	6.30			
Légrády	30.80			
Márkovits és Garai	12.70			
Magyar nyomda	3.—			
Mezei	9.60			
Nagy Sándor (Rudnyánszky)	25.—			
Neumayer	13.20			
Országgyűlési Értesítő	21.70			
Pallas	48.—			
Pester Lloyd	18.50			
Posti részvény-nyomda	177.50			
Posner	0.70			
Pressburg	6.—			
Rózsza K. és neje	31.50			
Schlesinger és Kleinberger	6.—			
Toldy	9.30			
Várnai	9.40			
Pécsről	13.80			
Nagyváradról	26.30			
Aradról	3.50			
Győrből	1.20			
Egyesektől: Gelberger M. 1.20, Gé-				
czy L. —.30, Gibicz I. 1.80, Goldstein				
A. —.60, Grósz J. —.90, Kokály I.				
2.—, Kohn L. —.60, Kirmann B. 1.80,				
Mayer R. 5.10, Molnár Gy. 2.40, Neu-				
wald I. 4.30, Poldini E. —.60, Reis-				
inger I. 2.30, Lehóczky D. 4.30, Szo-				
kolay J. 1.80, Schwartz J. —.30	30.30			
	818.50			
Szakirodalmi alapra le	41.45	777.05		
Mulatságok bevétele		660.32		
Takarékpénztári és hitelszövetkezeti kamat		13.71		
Múcsarnok-jegyek elárúsításából		2.36	1453.44	
Baross-szoborra			—30	
Szakirodalmi alap:				
Áthozat 1892. évi április hó 30-ról			503.36	
Függő követelés			109.60	
A főpénztártól	41.45			
Grafikai Szemle 1892. évi bevétele	1061.33			
» » függő követelése	80.60	1141.93		
1893. évi Évkönyv bevétele	411.65			
1893. » » függő követelése	10.—	421.65		
Függő követelésre Divaldtól		10.—		
Régi Évkönyvekért és Grafikai Szemle-ért		11.06		
Szinköri utalványokért		12.42		
Takarékpénztári kamat		21.14	1659.65	
Összesen		4485.01		4485.01

Szabó Dezső s. k.,
ellenőr.Rencsisovszky Ferencz s. k.,
pénztárnok.

Értesítés. Divald K. és fiai czég (hatvani-utca 1.) és Kurzweil Frigyes fényképész (Dorottya-utca 11. szám) Körünk tagjainak és családtagjainak fényképek készítésénél az alább feltüntetett rendes árszabályukból 33%-nyi engedményt adnak, mit azzal hozunk tudomásra, hogy e kedvezmény igénybevételénél mindenkor a tagsági jegy mutatandó fel igazolásul. — A rendes árszabály a következő: 12 db. Mignon-kép 3 frt, 6 db. 2 frt (csakis felnőtteknek); 12 db. visit-kép 7 frt, 6 db. 4 frt, 3 db. 2 frt 50 kr.; 12 db. kabinet-kép 14 frt, 6 db. 9 frt, 3 db. 6 frt, 12 db. Makart-kép 20 frt, 6 db. 12 frt, 3 db. 9 frt; 12 db. boudoir-kép 25 frt, 6 db. 14 frt, 3 db. 10 frt.

LAPUNK 1892. évfolyamából még néhány teljes példánnyal rendelkezik a kiadóhivatal. Az egész évfolyam ára portóval együtt 2 frt 20 kr. A megrendelések a kiadóhivatalhoz intézendők.

A lap papirosa Dávid K. és Fiától. — Szövegrás az Első Magyar Betűöntöde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felölös szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

Fénykép és

Fototechnikai * *

* * * * * Műterem

A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST

Hatvani-utca 1. szám a.
(Ferencziek bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:

ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukciókkal 1 méter nagyságig

FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

ELSŐ MAGYAR **BECHER FRIGYES**
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR **ÉS TÁRSA**

T ajánlják a t. könyv- és könyvnyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányaiukat, u. m.:

BUDAPEST,
VI., Csengery-utca
55. SZ.

természetes * * * * *
és glacié-hartonpapir
ívekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műssakilag vágott cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:
fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

TELEFON 1308.

Géplevelboríték

Lévjegy-

Karton

Gyászlapok

Legjobb és legkitünőbb
minőségű **Papirárúk**

Kapható		Kapható
minden		minden
papírhely-		papírhely-
kedésben.		kedésben.

Gyári főraktár Magyarország részére:

Goldzieher Géza

Budapest

V. kerület, Arany János-utca 20. szám alatt.

Rust J. H. és Társa
 BETÜÖNTŐDÉJEK ÉS MŰSZAKI GYÁRA
 BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdai teljes felszerelések, bármiféle nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniaiák és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kiültetve. * Szolid kivitel.

WEINWURM ANTAL
 fényképész,
 első magyarországi chemigraphiai műintézete.
 Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedzésű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolithographia útján a legújabb sabbban s pontosan sokszorozhatók.

Külön berendezés háson kívül fényképfelvétele.

HAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I. KOLOWRATRING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.		Másolófestékek		Színes festék.		Selyemzöld, süvegben,	
100 ko	frt kr	1 kilo	frt kr	1 kilo	frt kr	1 kilo	frt kr
a) Gyorssajtóknak.		lila, kék, fekete		Kő- és könyvnyomdákknak.		4 árnyalat	
CIH Hirlapfesték	32	vörös	8	Kárminalak I	48	Selyemzöld, poralakban,	3
CII »	60	Könyvnyomda-festék.		» 2	36	4 árnyalat	2
CI »	88	Kézi- és gyorssajtóknak.		» 3	24	» valódi olivzöld	6
BIII Könyvfesték	78	Gravirfesték II.	150	Geraniumlak 0	24	Ultramarkék 1 süv.-ben	6
BII »	84	» I.	2	» 1	20	» 2	4
BI Accidensfesték	90	Tollfesték II.	2	» 2	16	» 3 porban	2
AIII Illusztráció-festék	120	» I.	3	Florentini lakk 1	12	Kobaltkék, legfinomabb	40
AII »	170	Krétafesték III.	4	» 2	4	Párisi kék	5
AI »	250	» II.	7	Rózsaszínű krapplak 1	16	Milori kék világos és sötét	5
AO Disznyomáshoz	4	» I.	10	» 2	3	Sepiabarna	4
AOO »	6	Átnyomó festék	6	Kárminczinóber 3 árnyal.	10	Terra di Sienna	2
AOOO »	8	Ércnyomó festék II.	120	Czinóber-utánzat	4	Mahagonibarna	2
b) Kézi sajtóknak.		» I.	150	Antikármín	2	Kremsi fehér	2
CCII Könyvfesték	90	Kenczék.		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	Hófehér	1
CCI »	1	Könyv-, kő- és ércnyomáshoz.		» 2	16	<i>Finom színes festékek kenecében törve, körülbelül 25%-al olcsóbbak.</i>	
BBIII Accidensfesték	120	Gyöngye	1	» 3	12	Bécsi hengeranyag.	
BBII »	100	Középerős	120	Chromsárga, vegy. tisztá,	3	3. sz. Igen szilárd	150
BBI »	240	Erős	140	» 4 árnyalat, süvegben	2	2. » Szilárd	150
AIII Illusztrációknak	3	Aranyfüst-kencze	2	» 4 árnyalat, darabokban	24	3. » Crème	150
AAII Finom »	4	Ércnyomáshoz	1	Cadmiumsárga, 2 árnyal.	24		
AAI Disznyomáshoz	6			Ockersárga, 4 árnyalat	2		
AAO Glaçépapír-nyom.	8						

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% sonto. Hordók ingyen, dobozok eredeti áron.

A legújabb

EXCELSIOR

Schreibschrift

írott betűket (helyettesítik a litografiát)

ajánlanak

LUDWIG ÉS MAYER

betűöntődeje Majna m. Frankfurtban

Mintalapok ingyen és bérmentve.

Minden nyelvhez való ékezetek készletben vannak.

BÖLE JÓZSEF

NYOMDAI ASZTALOS

BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak
és azonnal szállíthatók.

Nyomdai szekrény- és állvány-javításokat és
vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.

KÜLÖNLEGESSEG

FESTÉKEK AZ ÖSSZES GRAFIKAI
IPARÁGAK RÉSZÉRE

BERGER & WIRTH
és
FREY & SENING

EGYESÜLT FESTÉKGYÁRAI

LIPCSÉBEN

FIÓKOK:
BERLIN. LONDON. NEW-YORK. MOSZKVA.

VIKTÓRIA és BIANKA
HENGERTANYAG.

Raktár és képviselet:
Polacsek J.-nél Bécs, IV., Belvederegasse 3.

Betűöntőde, galvanoplasztikai

és
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER

Majna m. Frankfurtban.

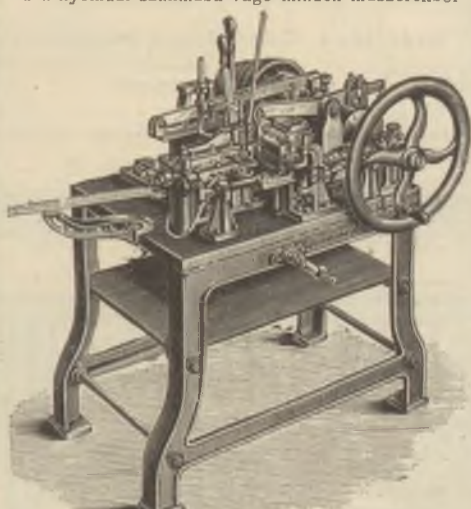
Különlegességek:
IROTT, KÖRLEVEÉL
és
MEDIÆVAL-BETŰK

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

GÉPGYÁR

Különlegességek az ön-
öntőde, rézléniagyártás, lőm-
öntőde és galván-lemezek minden szükséges kelleiből
s a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből

KÜSTERMANN & COMP.

BERLIN, N. 20.

UJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
Főtülmulhatlan, utól nem ért munkaképességgel. Pontos
magasság, csekély anyag-vesztéssel.

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszesz- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játzókártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papirt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

Krause Károly gépgyára, Lipszében.

Főképviselek Ausztria-Magyarországon: **Paul Beckert Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiskülföldi mintaraktárak is vannak.**

WILHELM WIEGAND

DRESDEN-A.

(Németország).

Ajánlja

„TRIUMPH“

HENGERANYAGÁT.

Nagyszerű, szép és fölülmulthatatlan!

Megrendelhető minden tetszés szerinti keménységi fokban.

Szállítás a világ minden országába.

ALAPÍTOTT 1879-BEN.

Minták, használati utasítással együtt, bérmentve küldetnek.

FAMETSZŐ-INTÉZET

SMOLKA VILMOS

BUDAPEST

VII. KERÜLET, IZABELLA-UTCZA 3b. SZÁM.

BEIT & PHILIPPI

Fabrik von schwarzen und bunten

BUCH- & STEINDRUCK-FARBEN
FIRNISSEN.

„HAMMONIA“ WALZENMASSE.

HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
ÉS
STASSFURTBAN

Készít fekete és színes

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET

HAMMONIA HENGERANYAGOT

KENCZÉKET.

Vezérképviselet és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST Nagykörönd-utca 3.

Kiváltságok: *Déls:* Ezüst érem.
Beszterce: Arany érem.
Grács: Nagy ar. díszérem.

Első magyar hengeranyag-gyár

SCHARSACH ALAJOS

BESZTERCZÉN, ERDÉLY.

Új Excelsior-hengeranyag körforgógépek, gyorsajtók és amerikai tégelynyomású gyorsajtók számára.

100 kiló 150⁰/frt, szabad csomagolás mellett.

Ezen hengeranyag a legjobb és legtisztább nyers anyagból van készítve, főülmul minden másnemű hengeranyagot. Ezen anyagból öntött hengerek jó festékekkel kifogástalan tiszta nyomatot adnak; sokáig tartó használhatóságuk által **olcsóbbak** bármely más hengeranyagnál, nem veszti el soha tapadóerejét, nem lesz keményebb, időváltozásnak nincs reá hatása; továbbá nem sérül meg oly könnyen és nem zsugorodik össze soha, úgy hogy évekig használatban maradhat, a nélkül, hogy átöntetnék. Azonkívül kezeskedem, hogy ezen anyag pótlanyag hozzátetele nélkül leg-alább tízszer átönthető, a mi az eddigi hengeranyagoknál lehetetlen volt, mert azok (daczára annak, hogy drágábbak) többnyire olcsó nyers anyagból vannak készítve és ennek következtében csak fáradtsággal önthetők át kétszer-háromszor, hogy azután mint tökéletesen hasznavehetlent eldobhassuk. Meg vagyok győződve, hogy próba-használat után csakis e rendkívüli előnyöket nyújtó hengeranyag fog használatba vétetni.

E hengeranyag külföldön már nagyon elterjedt.

A hengeranyag a rendszeren kívül lágyabb vagy keményebb alakban is szállítható.

BETÜÖNTÖDE ÉS TÖMÖNTÖDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és ki-zárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER ÉS MIKA

Nagy választékot tart a legkülön-félebb czélszerű és divatos

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Kivállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

BUDAPEST, KIRÁLY-UTCZA 83.

ÁLLAMILAG KEDVEZMÉNYEZETT

Első Magyar Könyv- és Könyomdai

Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

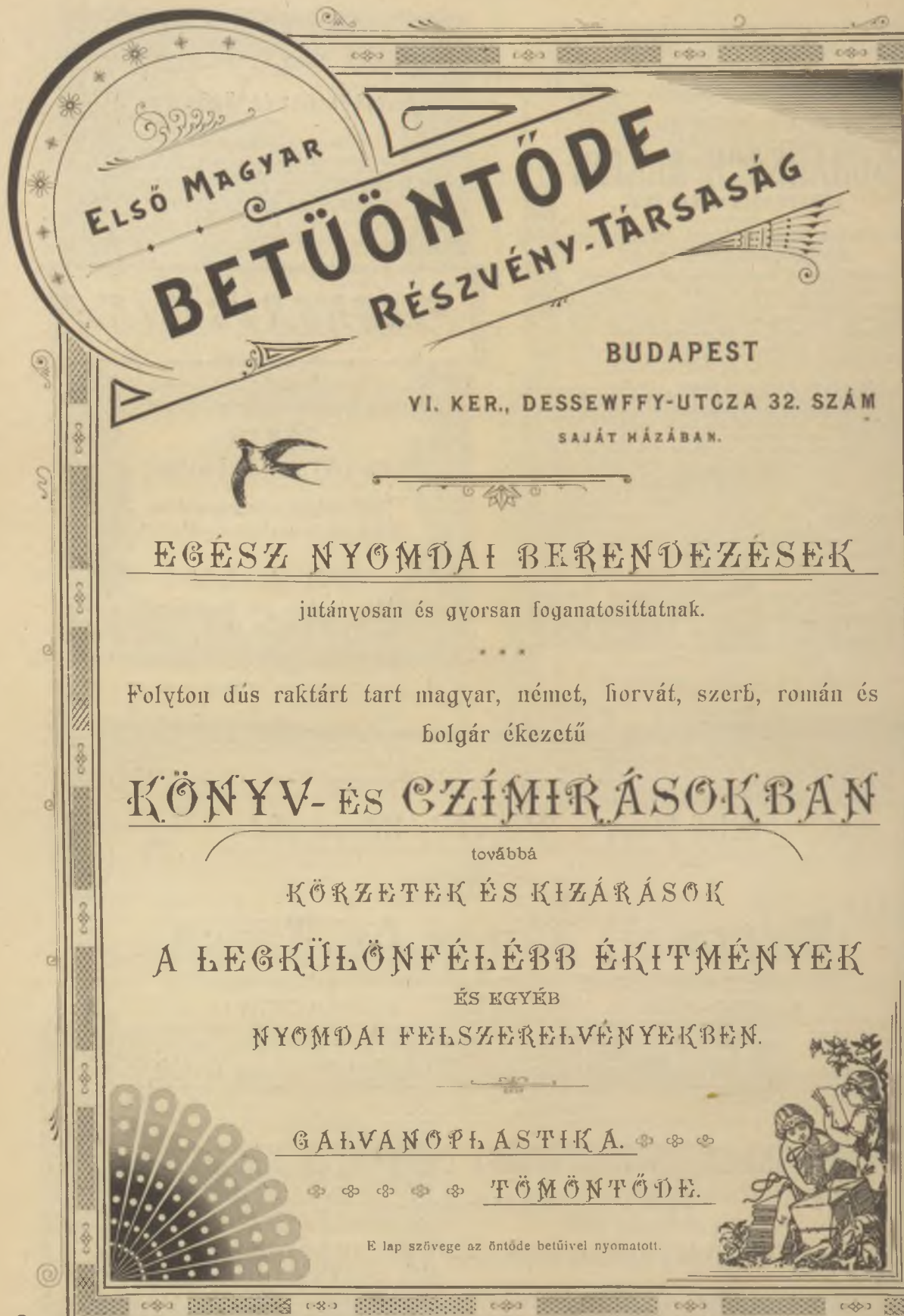
V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
 kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZÍTÉSE.

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESVÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTÖDE

RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM
SAJÁT HÁZÁBAN.

EGÉSZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan foganatosíttatnak.

...

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS GZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLÉBB ÉKÍTMÉNYEK
ÉS EGYÉB
NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEN.

GALVANOPLASTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

E lap szövege az öntöde betűivel nyomatott.

Nyitra.
Huszár István.
Iritzer Zsigmond.
Özv. Neugebauer Anna.
Reicheles Lipót.

Oravicza.
Kehrer C.
Wunder Károly.

Orosháza.
Veres Lajos.
Altstädter M. J.

Ó-Becse.
Löwy Lajos.

Ó-Kanizsa.
Schwarz A.

Ó-Orsova.
Handl József.
Orsovai könyvny. r.-t.

Ó-Széplak.
Nyitravölgyi Gazd. Egylet
nyomdája.

Paks.
Rosenbaum Márk.

Pancsova.
Jovanovics Testvérek.
Kozsánics és Popovics.
Wittigschlager C.
»Pancsova és Vidéke«
nyomdája (tulajdonos
dr. Viszoly).

Pápa.
Goldberg Gyula.
Nobel Armin.
Reform. főisk. nyomda

Pécs.
Engel Lajos.
Lyceumi nyomda.
Taizs József.
Taizs M. özvegye.

Pécska.
Ruber István.

Perjámos.
Pirkmayer K.

Pöstyén
Gipsz H.

Pozsony.
Alkalay Adolf.
Angermayer K.
Bick Ábrahám.
Brég János.
Freistadt B. Utóda.
Grünfeld Lipót.
Stampfel, Éder és Társa.
»Westungarischer Grenz-
boten« nyomdája.
Wigand K. F.

Putnok.
Gaertner Ignác.

Resicza.
Eisler József.
»Hungaria« könyvnyomda-
szövetkezet.
»Reschitzaer Zeitung« ny.

Rimaszombat.
Gyórfy Pál.
Szűcs László.
Rábely Miklós.

Rozsnyó.
Kovács Mihály.

Rózsahegy.
Salva Károly.

Salgó-Tarján.
Fiedler A.

Sárvár.
Jakoby Bálint.

S.-A.-Ujhely.
»Zemplén« nyomdája.
Löwy Adolf.
Landesmann és Társa.

Sárospatak.
Ev. ref. főisk. nyomdája.

Segesvár.
Jördens Testvérek.
Horeth Frigyes.

Selmeczbánya.
Jörges A. Özvegye.

Sepsi-Szt-György.
»Jókai« részv.-nyomda.

Siklós.
Löwy Miksa.
Harangozó és Pandurovits.

Simontornya.
Jeruzsálem E.

Sopron.
Breiner G. és Fia.
Litfass Károly.
Romwalter K. és Fia.
Rónai Frigyes.

Stájerlak.
Rose V.

Sümege.
Nobel Ignác.

Szabadka.
Bittermann J.
Schlesinger Sándor.
Székely Simon.
Krausz és Társa.
Petrovits Dusan.

Szamos-Ujvár.
Gör. k. püspöki nyomda.
»Aurora« nyomda.

Szakolcza.
Skarnitzl Örökösei.

Szarvas.
Sámuel Adolf.
Szikes Antal.
Sápszky János.

Szász-Régen.
Burghardt R.
Sebesch Károly.

Szász-Sebes.
Stegmann J.
Winkler Vilmos.

Szászváros.
Fuhmann R.
»Minerva« nyomda r.-társ.

Szatmár-Németi.
Molnár János.
Nagy Lajosné.
»Pázmány« könyvnyomda.
»Szabadsajtó« nyomdája.

Szeged.
Bába Sándor.
Endrényi Imre.
Endrényi Lajos.
Engel Adolf.
Várnai Lipót.

Szeghalom.
Ifj. Kiss Ferencz.

Szegzárd.
Báter János.
Ujfalussy Lajos.

Székelyhid.
Kohn Sámuel.

Székely-Udvarhely.
Becsek D.

Székesszejevár.
Márián György.
Singer E.
Számmer Imre.
Számmer Kálmán.
»Székesszehe. és Vidéke« ny.
Kaufmann Fáni.

Szempcz.
Fischer Náthán.

Szentes.
Sima Ferencz.
»Szentes és Vidéke« nyom-
dája.

Szenicz.
Beő János és Társa.

Szeder.
Stern Dávid.

Szerencs.
Simon J.

Szigetvár.
»Corvina«-nyomda
(tulajd. Fried Dávid).

Szilágy-Somlyó.
Böloni Sándor.

Szolnok.
Bakoss István.
Fuchs Lipót.
Hay Fülöp.
»Szolnoki Híradó« ny.
Wachs és Pauncz.

Szombathely.
Bertalanffy J.
Gábel A.
Kramer M.
Seiler H. Özvegye.

Tab.
Pfeifer Ignác.

Tapolca.
Löwy B.

Tasnád
Fésűs József. (zárva.)

Tata.
Engländer Jakab.

Temesvár.
Csanádmegyei nyomda.
»Délmagyarországi
Reform« (tul. Ifj. Steiner
Károly).
Délmagyarországi szövet-
kezeti nyomda.
Freund Gyula.
Magyar Testvérek.
Stéger Ernő.
»Posauna« nyomdája.
Uhrmann Henrik.
Veres Samu.
Weisz J.
Stern Gusztáv.

Tisza-Füred.
Löw Samu.

Toina.
Selly József.

Toina-Szántó.
Szabó Miklós.

Toina-Tamási.
Jeruzsálem Ede.

Topolya.
Schwarz M.

Torda.
Pollak Móríc.

Török-Szt-Miklós.
Rubinstein Sándor.

Trencsén.
Gansl Lipót.
Skarnitzl Fr.

Turóc-Szt-Márton.
Magyar nyomda.
Részvény-nyomda.

Ujpest.
Kaczander és Fuchs.
Steiner Károly.

Ujvidék.
Fuchs Ágoston.
Hirschenhauser és Reitzer.
Miletics Szvetozár.
Pajevics Arzén.
Popovics Testvérek.
Pavlovics és Jociacs.

Ungvár.
Gellisz Miksa.
»Kélet« nyomdája.
Lévai Mór.
Székely és Illés.

Ujverbász.
Berkovics Márk fiók-
nyomdája.

Vác.
Mayer Sándor.
»Hunnia« nyomda (tulajd.
Kohn Viktor).

Vág-Ujhely.
Brück Samu.
Horovitz Adolf.

Versecz.
Wettl és Veronits.
Kirchner J. Özvegye.
Kassanovits M.
Füger Ida.

Veszprém.
Krausz A. Fia.
»Petőfi« nyomda.
Hidy János.

Zala-Egerszeg.
Tahy Rozália.
Breisach Samu.

Zenta.
Schwartz Sándor.
Klenóczyk és Biró.

Zilah.
Seres Samu.

Zólyom.
Nádossy G.

Zombor.
Bittermann Nándor.
Muzsik A.
Obláth R.
Rubinstein N.

Zsombolya.
Wunder Rezső.

Zsolna.
Áldori Manó.

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár.
Fleischmann F.

Broód.
Schuhmann H.

Buccari.
Desselbrunner R.

Diakovár.
Egyházmegyei nyomda.

Eszék.
Laubner Károly.
Pfeiffer Gyula.
Schaffer Alajos.

Gospic.
Zupan M.

Illok.
Wortmann A.

Kaproncza.
Kostinčer K.

Karlóca.
Pavlović K.

Károlyváros.
Hauptfeld K.

Kőrös.
Neuberg Gusztáv.

Mitrovicza.
Trumić Konstantin.
Trumić M.

Petrinja.
Pirnath A.

Pozsega.
Klein Lipót.

Ruma.
Wagner J.

Sziszek.
Fanto Adolf.
Jünker F.

Susak.
Grosse küstenländische
Buchdruckerei.

Uj-Gradiska.
Schiebl A.

Varasd.
Platzer József.
Stiefler J. B.

Vinkovce.
Trumić Konstantin.

Virovitica.
Habianec A.

Vukovár.
Jancsik E.

Zágráb.
Albrecht K.
Brusina Antal.
Részvény-nyomda.

Fischer F.
Granitz Ignác.
Hahn Gyula.
Kralj Gy.
Jovanović P.
Kugl és Deutsch.
Scholz Antal
»Národne Novine« st.

Zengg.
Luster Hubert.

Zimony.
Grabovacki M.
Sopron A.
Baics S.
Zsid. Manković P.

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhy-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: *Arad:* Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debrecen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Eln.: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Várad:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Bonczé Tivadar. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Rovatsek J. *Pozsony:* Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. *Szeged:* Elnök: Zeisler Mór; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombati könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonykorsági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornvánszky V. könyvnyomdájára, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre.

Elnök: Stern Ferencz (Kertész-nyomda, Mária-Valéria-utca 11.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Sitte József (Pester Lloyd nyomdájára).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődéje).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezete.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdájára).

»Ebredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografsko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénytársaság), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdájában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gácsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwo drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdájában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzoló és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzoló és könyvnyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamopiscev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgsasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyező-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilészia. A sziléziai könyv- s könyvnyomdászok és rajzoló egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Bockdrokkersbond.). Elnök: Laslovski Kajetan.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Čolakow Tódor, »Drzaven Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordings Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdájára), Kolding (Jütland).

Franciaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladet« nyomdájára Kristianiában.

Olassország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Oroszország. Nyomdász-társaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Hacker-féle nyomda, címzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdamunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciproc a lucratorilor tipografici din România.) Elnök: Nicolae Jonescu, Socecu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Société fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönösségben.